

МНОГОГОДИШЕН НАЦИОНАЛЕН СТРАТЕГИЧЕСКИ ПЛАН ЗА АКВАКУЛТУРИТЕ В БЪЛГАРИЯ (2014-2020)

Съдържание	
Въведение.....	3
1 Национален контекст и връзка с основните национални цели.....	3
1.1 Общо описание и развитие на сектор „Аквакултура” в България.....	3
1.1.1 Производство на аквакултури.....	3
1.1.2 Използвани производствени системи в сектор Аквакултури в България.....	5
☐ Свободно отглеждане на риба в езера и язовири.....	5
☐ Отглеждане на риба в специализирани басейни.....	6
☐ Отглеждане на риба в садки.....	6
☐ Рециркулационни системи.....	6
1.1.3 Разпределение на производството от сектор аквакултури в страната.....	6
1.1.4 Консумация на риба.....	7
1.1.5 Внос и износ на риба и рибни продукти.....	8
1.1.6 Маркетинг и инфраструктура.....	9
1.1.7 Околна среда.....	9
1.2 Околна среда и аквакултури.....	12
1.2.1 Международни конвенции и споразумения:.....	12
1.2.2 Национално законодателство.....	13
1.2.3 Законодателство на Европейския съюз за опазване на природата.....	14
1.2.4 НАТУРА 2000 в България, Защитени зони по Директива 92/43/ЕИО (Директива за хабитатите).....	14
1.2.5 Защитени видове риби.....	14
2 Стратегически подход към националните цели.....	15
2.1 Национална цел за растеж (2014—2020 г.).....	19
3 Опростяване на административните процедури.....	21
3.1 Оценка на ситуацията на национално равнище:.....	21
3.1.1 Административна организация.....	21
3.1.2 Анализ на законовите изисквания и „административната тежест” за производителите:.....	22
3.2 Планирани действия за намаляване на административната тежест.....	27
4 Осигуряване на устойчиво развитие и растеж на сектора на аквакултурите чрез координирано пространствено планиране:.....	28
4.1 Оценка на ситуацията на национално равнище.....	28
4.2 Бъдещи мерки за насърчаване на пространственото планиране.....	31
5 Повишаване на конкурентоспособността на сектора на аквакултурите.....	33
5.1 Оценка на ситуацията на национално равнище.....	33
5.1.1 Аквакултури – обобщен SWOT анализ.....	35
5.2 Научноизследователски и образователни центрове.....	36
5.2.1 Мерки за подпомагане на иновациите и връзките между научноизследователската и развойната дейност и промишлеността.....	38
5.2.2 Други мерки:.....	38
6 Насърчаване на равни условия за операторите чрез използване на техните конкурентни предимства.....	39
7 Управление и партньорство.....	41

7.1	Връзка с приоритетите на ОП за ЕФМДР и разпределение на финансовите средства	43
8	Добри практики.....	45
8.1	Подпомагане на ферми за морски аквакултури.....	45
8.2	Подпомагане производството на аквакултури чрез интензивно отглеждане на рециркуляционен принцип	46
8.3	Модернизацията на рибовъдна ферма за отглеждане на дъгова пъстърва.....	47
9	Приложения:	47

Въведение

Проектът на Многогодишен национален стратегически план за аквакултурата е изготвен в съответствие с разпоредбите на член 43 от предложение за Регламент на общата политика в областта на рибарството и предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно Европейския фонд за морско дело и рибарство.

Европейският сектор на аквакултурата предлага висококачествени продукти при спазване на строги стандарти за устойчивостта на околната среда, здравето на животните и защитата на потребителите. Аквакултурата е подсектор на **сектор „Рибарство”, който обхваща всички дейности за улов, производство, преработка и маркетинг на рибни и аквакултурни продукти.**

Аквакултурата е един от стълбовете на стратегията на ЕС за „син растеж“, като развитието на сектора, допринася за изпълнение на индикаторите залегнали в стратегията на ниво Европейска Комисия „Европа 2020“ относно създаване на заетост, внедряване на иновации, увеличаване на енергийната ефективност на предприятията, обучение през целия живот, намаляване на бедността и социалното изключване.

Предложението за реформа на общата политика в областта на рибарството (ОПОР) има за цел секторът на аквакултурите да бъде насърчаван посредством процес на сътрудничество с всички заинтересовани страни: администрация, промишленост, търговци на дребно, асоциации на потребителите, както и от представители на гражданското общество. Тази подкрепа е предвидено да се реализира чрез създаване на стратегически насоки от страна на ЕК и разписването на многогодишни национални стратегически планове от страните членки, в които да се създаде рамка, изготвена в съответствие с принципите на партньорство, в която да се определят общи цели и показатели за измерване на напредъка в постигането на тези цели.

1 Национален контекст и връзка с основните национални цели

1.1 Общо описание и развитие на сектор „Аквакултура” в България.

1.1.1 Производство на аквакултури

Общото количество производство от аквакултури за 2012 г. в България възлиза на 7557 тона. За разлика от наблюдаваната през предходните години тенденция на постепенно увеличение на производството, през 2011 г. и 2012 г. общото производство на аквакултури (зарибителен материал и риба и други водни организми за консумация) в специализираните рибовъдни стопанства бележи спад. (виж Приложение 1 – “Анализ на сектора”)

При анализ на производствените обеми в сектора в периода преди 2007 г. се наблюдава ясно очертаващата се тенденция на нарастване на продукцията и достигането до средни нива от около 7500 т годишно. (виж Приложение 1 – “Анализ на сектора”)

Продукцията от аквакултури в България (в тона) се доминира от производството на риба, следвано от производството на молюски (черна мида). Съотношението риби към молюски се запазва почти постоянно в рамките на 10:1 за последните 5 години. От ракообразните, обект на култивиране е езерния рак (*Astacus leptodactylus*), чието производство за 2012 г. възлиза на 3.4 т., което представлява 0,05 % от общата аквакултурна продукция на страната. През последните години е регистрирано и производство (под 1 т) от защитения от българското законодателство вид речен рак

(*Astacus astacus*). (виж Приложение 1 Анализ на сектора)

Представители главно на 4 семейства риби формират продукцията от аквакултури в България за периода 2007-2013 г. От възникването на рибностопанска дейност у нас, преди повече от век, най-значително остава производството на шаранови риби, следвано от това на пъстървови риби. Съвременна е тенденцията за култивиране на представители на есетровите риби, чието производство има своя пик през 2010 г. Производството на риби от семейство Сомови също бележи тенденция на покачване. Делът на видовете от сем. Костурови (бяла риба, костур) е незначителен спрямо общото производство за периода 2007-2012 г.

Наблюдава се трайна тенденция българските аквакултури да се базират на производството на неместни (интродуцирани, чужди) видове. От края на 70-години все по-нарастващ дял имат аклиматизираните растителноядни шаранови видове от далекоизточния комплекс (бял и пъстър толстолоб, черен и бял амур). От семейство Пъстървови, доминира производството на неместната за България дъгова пъстърва (*Oncorhynchus mykiss*). Трябва да се отбележи, че за разлика от редица страни, в България всички споменати видове са само успешно аклиматизирани, без да е настъпила натурализация, което означава че не се възпроизвеждат свободно, не образуват собствени популации и техния брой и разпространение в страната са обект на контрол. В периода 2007-2012 г. е стартирано отглеждането на два нови вида за целите на аквакултурите – африкански сом (*Clarias gariepinus*) и барамунди (*Lates calcarifer*). Барамунди се отглеждат в затворена рециркулационна система (гр. Бургас) и не съществува реална опасност от попадане в околната среда и съответно разпространение и в естествените водни екосистми. Африканският сом е на садково отглеждане във водоемите охладители на топлоелектрическите централи, и също се счита, че няма опасност от естествено размножаване на индивиди в естествени водоеми.

Сред Шарановите риби доминира производството на шаран (*Cyprinus carpio*), следван по обем от производството на пъстър толстолоб. Белия, черния амур и белия толстолоб имат важна роля в поликултурите и намират приложение в биологичния контрол на качеството на водите.

Традиционно в сектора пъстървовъдство доминира производството на дъгова пъстърва, докато количествата произвеждани от местния вид речна пъстърва (*Salmo trutta*) са незначителни и главно предназначени за зарибяване на естествени водоеми с цел поддръжка и възстановяване на естествените рибни популации в тях. Производствата на друг северноамерикански интродуцент у нас - сивена (*Salvelinus fontinalis*), чието производство у нас също е с многогодишни традиции, има незначителен дял от общото производство на пъстървови риби. Същото се отнася до някои видове съомга, (напр. *Salmo salar sebago*), чието интродуциране в България е все още с експериментален характер.

Производството на местния вид европейски сом (*Siluris glanis*) за периода 2007-2012 г. запазва относително стабилни нива от порядъка на 100 тона годишно. В периода 2007-2011 г. нараства производството на американския канален сом (*Ictalurus punctatus*), съсредоточено главно в няколко центъра, предлагащи подходящи за вида климатични условия. Новоинтродуцирания вид африкански сом (*Clarias gariepinus*.) бележи кратък възход през 2010 г., след което отпада от статистическите данни.

Есетропроизводството у нас датира едва от началото на този век. Ролята на стимул за развитието на този дял от аквакултурното ни производство играят два фактора. От една страна това са ограничителните и забранителни мерки по отношение на ползване на естествените ресурси от тези видове риби, чийто популации в световен мащаб са силно

намалели, а от друга – устойчиво високите цени и постоянно търсене на черен хайвер на международните пазари. Есетровъдството у нас започва с малко стопанство в с. Болярци с производство главно на чига, руска естера и моруна, а към днешна дата са регистрирани повече от 5 садкови и 2 басейнови стопанства, отглеждащи целия спектър от видове неактивно, обитаващи българската акватория на р. Дунав и Черно море – чига, руска есетра, пъструга, моруна. Интродуциран е и неместния вид сибирска есетра. Произвеждат се и неголеми количества хибрид (бесетер), без това да се отчита статистически. През последните две години и пъстругата и чигата се появяват в статистическите данни, с което се установява тенденция на диверсификация на есетровите риби в аквакултури.

Единствен вид, обект на отглеждане в морските ни аквакултури е черната мида (*Mytilus galloprovincialis*). Броят на съществуващите към настоящия момент ферми за черноморска мида е 42 с обща продукция за 2012 г. от около 877 тона.

1.1.2 Използвани производствени системи в сектор Аквакултури в България

Към настоящия момент, българските аквакултури прилагат следните основни производствени системи - свободно отглеждане на риба в стоящи водоеми (езера, язовири), отглеждане на риба в специално изградени бетонни или землени басейни, отглеждане на риба в мрежени клетки (садки) и рециркулационни системи.

- **Свободно отглеждане на риба в езера и язовири.**

Този тип на отглеждане на риба се прилага както в малки водоеми (до няколко десетки декара), така и в големи (над 100 дка). Този начин на производство изисква малки капиталовложения, най-вече в зарибителен материал и риболовни уреди (лодки, грибове и др.). Тази технология изисква единствено провеждането на зарибяване на съответния водоем, улов, както и извършването на някои мелиоративни мероприятия. Продукцията се базира на естествената рибопроодуктивност на водоема, която за водоемите в България варира от 20 до 70 кг дка⁻¹, в зависимост от развитието на естествената хранителна база. В редки случаи, се прилага подхранване на рибата, добавяне на торове, варуване на водата. Този екстензивен начин на производство е екологосъобразен, макар че често се базира на въвеждането във водоемите на неместни видове, които в редица случаи представляват потенциална заплаха за местните видове, поради конкуренция за храна или пространство. Негативно последствие със значителни мащаби, настъпило в резултат на всеобщото зарибяване на водоемите в България е разпространението на потенциално инвазивни видове (напр. *Lepomis gibbosus*, *Pseudorasbora parva*), както и някои патогени и паразити, причиняващи различни заболявания. Ограничаващо обстоятелство за мащаба на този тип производство е пълната непригодност на голяма част на водоемите в България за излавяне на рибата. Това произлиза от факта, че язовирите имат най-често силно скосено дъно, непочистено напълно от дървета, камъни и други при завиряването, което прави неефективно използването на грибове. Нерядко излавянето се затруднява и от невъзможността тези водоеми да бъдат пресушени напълно. Ограничаващо обстоятелство за този тип рибовъдство е и използването на тези водни басейни за други цели – производство на електрическа енергия, напояване, питейни нужди, рекреационен туризъм, които дейности често влизат в конфликт с дейностите по аквакултурите. През летните месеци на годината водоподаването в тези водоеми намалява и дори спира, което също е лимитиращ фактор, главно по отношение плътността на посадките.

- **Отглеждане на риба в специализирани басейни.**

В България съществуват два класически типа басейнови стопанства – землени басейни (използвани главно в шарановъдството и по-рядко в пъстървовъдството) и бетонни басейни (главно тип „канални“ в пъстървовите стопанства). Основната част от стопанствата, базирани своето производство в землените басейни са изградени преди повече от 40 години. Единичните размери на угоителните басейни варират от няколко декара до няколко стотин, като басейни с площ над 500 дка са редки. Отглеждането на риба в басейновите стопанства е предимно интензивно, като основно средство за интензификация е храненето с високоенергийни фуражи, което през последните години се прилага не само за пъстървовите ферми, но и във фермите за шарановите риби. Основни проблеми пред този тип стопанства са: постъпваща вода с ниско качество; намалели количества поради засушаване на климата; висока цена на потребяваната вода; висока цена на фуражите; остаряла материално-техническа база. Преобладават непълносистемните стопанства от угоителен тип за производство на риба за консумация.

- **Отглеждане на риба в садки.**

У нас, тази система за отглеждане се прилага във вътрешните изкуствени водоеми - предимно големи и средни язовири. През последните години, мрежени клетки се разполагат и в някои по-малки водоеми (под 50 дка). Броят на новосъздадените садкови стопанства постоянно нараства в периода 2007-2012 г., като достига общ брой от 43 активни ферми през 2012 г. Въпреки съществуването на множество специализирани садкови стопанства, поради хидрофизичните особености на различните водоеми, значителен е броят на комбинирани по отношение на видовата структура. Комбинациите най-често включват отглеждане на шаран, сом, есетрови видове, които имат приблизително сходен диапазон по отношение на изискванията си към параметрите на средата.

- **Рециркуляционни системи.**

Съществено предимство на този тип системи е относително малките количества вода, които са необходими за производствени нужди поради постоянното ѝ пречистване и многократно ползване. Контролираните условия в рециркуляционните системи ги правят независими от климатични, географски и други фактори на околната среда. Високата степен на екологосъобразеност на този тип производство е основно предимство, особено в страни като България бедни на водни ресурси и същевременно с висок процент територии включени в мрежата от защитени зони на НАТУРА 2000.

1.1.3 Разпределение на производството от сектор аквакултури в страната

Разпределението на отделните типове производствени структури на сектор Аквакултури на територията на България е неравномерно и тази неравномерност се определя главно от следните фактори: (1) наличност на достатъчен по количество и качество воден ресурс, (2) традиции в производството на риба и други хидробионти, както и (3) общо икономическо ниво на развитие на съответната област. При различните типове производствени схеми влиянието на отделните фактори е в различна степен. В областите със значително по-висок брой големи язовири, съответно и количеството на садковите ферми за риба е високо. Наблюдава се слабо диверсифициране на видовете производствени системи по области. В най-честия случай, доминира един тип производствена система, като това вероятно е обосновано от традициите в съответния регион, географските и климатичните му дадености.

Последните фактори обаче не са от съществена значимост за рециркуляционните ферми, които са относително водонезависими.

1.1.4 Консумация на риба

По данни от представително проучване на НСИ през 2012 г., извършено по проект, осъществен с финансовата подкрепа на Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство”, финансирана от Европейския фонд по рибарство на Европейския съюз, годишната консумация на риба и други водни организми в страната, включваща потребление в домашни условия и в заведенията за обществено хранене на 15 стопански ценни вида средно на домакинство през 2012 г. е 11.8 кг, а средно на лице е 5.1 кг. Шаранът е най-често консумирания вид риба от домакинствата в страната. Неговият относителен дял в общата консумация на изследваните стопански ценни видове риба е 33.0%. След него се нареждат дъговата пъстърва - 13.0%; бялата риба (сулка) - 11.5% и сребрият каракуда - 11.1% и др. На тези видове риба се дължи 68.6% от общото потребление на риба.

Общото количество консумирана риба и рибни продукти през 2012 г. (стопански ценни видове за България и други видове от внос) в домашни условия и в заведенията за обществено хранене е, както следва: средно на домакинство 23.9 кг; средно на лице - 10.2 кг. Произведените в страната риба и рибни продукти съставляват около 45 % от общо консумираните.

Няколко са причините довели до тази ситуация: икономическата криза при прехода към пазарна икономика; липсата на традиции да се консумира риба; сезонния характер на риболова, обусловен от специфичните климатични условия в различните региони; липсата на добре организирана инфраструктура на пазара за риба и рибни продукти и недостатъчна реклама; високи цени на продуктите.

Данни за производствените предприятия от сектора

По данни от ИАРА заетите в производството на аквакултури в страната за 2012 г. са 469 общо.

Заетостта по години е както следва:

2006	Общо			на пълен работен ден			частична заетост		
	дейност	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже
производство на аквакултури	414	303	111	392	289	103	22	14	8
2007	Общо			на пълен работен ден			частична заетост		
	дейност	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже
производство на аквакултури	385	297	88	361	276	85	24	21	3
2008	Общо			на пълен работен ден			частична заетост		
	дейност	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже
производство на аквакултури	380	271	109	361	255	106	19	16	3
2009	Общо			на пълен работен ден			частична заетост		
	дейност	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже

производство на аквакултури	378	284	94	344	257	87	34	27	7
2010	Общо			на пълен работен ден			частична заетост		
дейност	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
производство на аквакултури	457	332	125	404	295	109	53	37	16
2011	Общо			на пълен работен ден			частична заетост		
дейност	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
производство на аквакултури	502	379	123	436	329	107	66	50	16

Предизвикателства пред сектора най-общо са: лошите условия на труд, недостатъчната мотивация сред младите хора да упражняват тази професия и да придобиват специфична квалификация; пропуските в системата на общественото осигуряване. Липсва изградена инфраструктура, а материалната база е остаряла и недостатъчна.

- рибовъдни стопанства – басейни – общо 173, от които са прекратени, 12 са преустановили дейност през 2013 г.; От тях най-голям брой са изградени в област Пловдив (30), Ловеч (20), Благоевград (13) и Русе (13).

- рибовъдни стопанства – колектори – общо 30, от които 3 са преустановили дейност. Всички са разположени в областите Бургас, Варна и Добрич.

- рибовъдни стопанства – садки (мрежени клетки) – 35 активни ферми, от които 10 в област Кърджали, 7 – в Стара Загора.

- рибовъдни стопанства – язовири – общо регистрирани ферми са 65, от които 8 са преустановили дейност. Най-много ферми са регистрирани в Пловдивска област (15), област Шумен – 8, и Велико Търново – 11.

1.1.5 Внос и износ на риба и рибни продукти

По предварителни данни на НСИ, през 2011 г. общият внос на риба и рибни продукти в България бележи леко намаление спрямо предходната година с 2,4%, до 28 025,5 тона. Стойността на осъществения внос е в размер на 68 729,3 хил. щ. д., което е с 14,3% повече спрямо предходната година, в резултат на по-високите вносни цени (увеличение със 17,2%). Традиционно, най-голям дял в структурата на общия внос на риба и рибни продукти заема този на замразената риба. Около 67% от внесената през 2011 г. замразена риба е скумрия – 11 523 тона - с 12,2% по-малко в сравнение с предходната година, което може да се обясни с по-високите вносни цени. Уловът на скумрия в България не се осъществява, поради което за задоволяване на търсенето на пазара както за директна консумация, така и за консервната промишленост, ежегодно се компенсира с внос. Най-големи количества замразена скумрия през 2011 г. са доставени от Испания (2 669,1 тона), Нидерландия (2 459,1 тона), Канада (2 197,4 тона) и Румъния (883,1 тона).

По данни на НСИ, през 2011 г. реализираният общ износ на риба, водни организми и рибни продукти е в размер на 8 201,8 тона, като бележи незначително увеличение с 0,6% спрямо предходната година, въпреки отчетеното намаление на улова и производството на риба и други водни организми в страната. Поради малко по-високата средна експортна цена (с 3%), общата стойност на изнесената рибна продукция нараства с 3,6% в сравнение с 2010 г., възлизайки на 29 090 хил. щ. д. През 2011 г.

износът за ЕС нараства с 4,5% спрямо 2010 г., до 6 445,3 тона и вече формира 78,6% от общия износ на риба, водни организми и рибни продукти (при 75,6% през 2010 г.). Най-значителни количества са насочени за Румъния, Швеция, Гърция, Франция, Обединено кралство, Полша, Италия и Испания. Износът на риба и рибни продукти за трети страни е в размер на 1 756,5 тона – с 11,7% по-малко спрямо 2010 г. Основни дестинации са Република Корея, Македония, Япония, Сърбия, Руска Федерация, Албания и Хърватска. Структурата на експорта през 2011 г. включва: 7 124,5 тона риба, ракообразни и мекотели – живи, пресни, охладени, замразени, пушени или осолени и 1 077,1 тона преработени рибни продукти (готови храни и консерви от риба, в т. ч. хайвер, консервирани ракообразни и мекотели).

Анализът на гореизложената информация показва, че Р. България има **отрицателно търговско салдо** в търговията с рибни продукти. Причината е основно в липсата на океански риболовен флот за снабдяване на преработвателната промишленост и търговската мрежа със замразени филетирани пелагични видове (основно скумрия), както и липсата на култивиране на соленоводни риби (пресни лаврак и ципура) в Черно море.

Брутната добавена стойност на сектор Аквакултура за 2012 г. в лева е около 5 млн. лева, по данни на Национална програма за събиране, управление и използване на данни в сектор Рибарство. Броя на заетите (еквивалент на пълно работно време) в сектора е 469 души, а брутната стойност на зает е 10 594 лв.

1.1.6 Маркетинг и инфраструктура

Все още маркетинговата инфраструктура в страната не е добре развита. Съществува необходимост от организиране и създаване на магазини за продажба на едро и мрежа за разпространение на риба и рибни продукти, включително специализирани борси и пунктове за изкупуване на риба. В някои планински и селски региони разпространението на последните практически отсъства, поради което консумацията на риба в тези региони е значително по-ниска от средната.

Някои производители на риба и аквакултури разполагат със собствени съоръжения за преработване, разположени в близост до местата за производство, което подпомага подобряване качеството на крайния продукт и дава възможност за добавяне на стойност. Всички изисквания на ЕС в областта на ветеринарния и санитарен контрол, стандартите за качество и безопасност на храните за този сектор са приложени.

1.1.7 Околна среда

Водните ресурси на България са незначителни - около 20,1 млрд. м³. По водни ресурси на човек от населението тя се нарежда на последно място между страните на Балканския полуостров. България е и една от най-бедните на вода държави в Европейския Съюз. Водните ресурси са и неравномерно разпределени по територията на страната. Безвъзвратните загуби в следствие на напояването и други причини възлизат на 2,52 млрд. м³. Основната част от речния отток – 81,3% се формира на територията на планините и хълмистите части на страната. Общият завирен обем прясна вода в естествените езера е 1% от сумарния обем. В язовирите се съдържат 6,66 млрд. м³ (33 % от потенциалния воден ресурс на страната). В тях годишно се регулират около 8 млрд. м³ водна маса (40% от водните ресурси на страната). Подземните водни ресурси са съставна част от водните ресурси на страната (44% от общите водни

ресурси), а експлоатационните са 16% от общите водни ресурси на страната. Средният многогодишен обем на подземните водни ресурси за страната са 9,485 млрд. м³, но експлоатационните запаси са 3,31 млрд. м³, без запасите от реките, които е възможно да се привлекат. В зависимост от влажността през дадена година, на територията на страната се събират между 9 и 24 млрд. м³ вода., без тук да се включват водите на р. Дунав. Средното годишно количество на глава от населението е около 2300-2500 м³ (средно за Европа то е 5300 м³). Освен това водните ресурси са неравномерно разпределени по територия а страната. Около 44% от използваните води са за напояване, 13% за питейно битово водоснабдяване, 43% за промишлени нужди. Разчита се на по-голямо използване на Дунавските води, но те са силно замърсени. Такива са и всички наши големи реки. Степента на замърсеност на отделните поречия е различна и зависи от броя на замърсителите, количеството и качеството на отпадъчните води (органични и неорганични, токсични и безвредни) и обема на речния отток. Главните източници на замърсяването са отпадъчните промишлени води от целулозната, дрождовата, химическата, рудообогатителната, консервната, местната и текстилната промишленост. Освен замърсяването с органични и неорганични вещества напоследък все по-голямо значение придобиват така наречените термично замърсяване на речните води. То се причинява от увеличението на температурата на водата над нормалната за даден сезон което води след себе си до нарушения в екологичното равновесие и до отрицателни промени в флората и фауната на реката. Обикновено след еднократна употреба водите на промишлеността не се пречистват или се пречистват частично, след което остават негодни за употреба.

Ресурсите на пресни води се управляват по реда на Закона за водите при отчитане на глобалното изменение на оттокообразуващите климатични фактори в региона. Водите в България се използват чрез разрешителен режим, освен в случаите изключени от Закона. Разрешителните се издават от министъра на околната среда и водите – за комплексните и значими язовири, от кметовете за общинските язовири и в останалите случаи от басейновите директори.

1.1.7.1 Реки

Дължината на течащите води у нас е 20 231 км. Реките формират оттока си почти изцяло в планинските области, където има гъста мрежа от притоци. Като протичат през равнинно-хълмистите и низинните области, те приемат по-малко притоци и са по-скоро транзитни за територии. Такива са почти всички големи реки, които пресичат Дунавската равнина и Горно тракийската равнина. В най-североизточните части на България липсват течащи води. Реките на България се отнасят към две водосборни области. Черноморската и Егейската (Беломорската). Главния вододел между тях минава на голямо протежение по билото на Стара планина, като в Западната си част се отклонява на юг и заобикаля изворната област на р. Искър и Рила, след което по билото на Завалско-Планската планинска редица. Поради малката и при това със сложен релеф територия на България реките са сравнително къси, с не големи водосборни басейни и следователно не много пълноводни. Реките са продукт на климата. Те отразяват различията както в количеството така и в режима на валежите в отделните части на страната. Всички реки в Северна България имат пролетно-лятно пълноводие, а реките в Южна България и по Черноморското крайбрежие зимно-раннопролетно пълноводие. Неравномерното разпределение на речните води през годината създава сериозни затруднения за тяхното използване. Не са редки случаите на наводнения, които причиняват големи щети на стопанството. За регулиране на речният отток у нас са

изградени около 2200 различни по размери язовири. Най-многобройни са микроязовирите.

Речният режим на реките в страната се характеризира с два ясно изразени периода – пълноводие и маловодие. Главни фактори за това са климатичните условия и разнообразието на релефа на страната. За Дунавската равнина – режимът на пълноводие е през месеците февруари, март, април. За Старопланинската част, поради планинския характер с по голяма надморска височина, максимумът на оттока е през месеците март, април. За района на Рила и Пирин максимумът се явява през месеците май, юни. По времето на пълноводие на реките се оттича повече от 50% от годишния обем на оттока.

В страната има 15 основни поречия, които се замърсяват от около 4200 промишлени предприятия, като от тях 3115 имат нужда от пречиствателни съоръжения. Промислеността е най-големия замърсител на водите на България (91,7 %) този отрасъл има най-силно замърсяващо въздействие върху водите на Провадийска река, Айтоска, Вит, Тунджа, Места, Марица, Огоста и Искър. Река Провадийска е най-замърсената река в България, близо 45,8 % от всички регистрирани замърсители в реките на страната попадат във водите на тази река. Това замърсяване се дължи на химическия комплекс Девня. Много голяма е замърсеността на реките Марица (15,6 %), Искър (4,9 %), Тунджа (2,9 %), Вит и Янтра (1,8 %), Огоста (1,6 %), Струма (1,5 %), Камчия (1,1 %) и Арда (1 %). За подобряване на състоянието на речните води е необходимо да се вземат мерки за пречистване на отпадъчните води, като при проучвателните и проектантски разработки се внедряват нови научни открития, обосновани на технологични схеми за обратно използване на водите с висок икономически ефект и за намаляване степента на замърсеността на отпадъчните води.

1.1.7.2 Езера и язовири

В България се наброяват около 400 езера, но те са с малки размери с обща площ от 95 кв.км. Формирани са в циркуси преградени с морени. Често са разположени стъпаловидно и се оттичат едно в друго, като дават началото на реки. По-известни ледникови езера в Рила са Седемте рилски езера, Мусаленските и др. Най-големите езера у нас са формирани в близост до Черно море. От крайречните езера е запазено само езерото Сребърна, което е обявено за резерват. В страната ни има карстови, тектонски и свлачищни езера.

Поради неравномерния отток на реките, за нуждите на енергодобива, напояването и водоснабдяването на населените места се налага регулиране на техния приток посредством изграждане на язовирни стени. Във времето този факт е бил взет предвид и понастоящем в страната има изградени повече от 2200 язовирни стени с общ завирен обем от около $7 \times 10^9 \text{ м}^3$, но в голямата си част те са изградени преди повече от 30 години. Големите и стопански значими язовири (52 бр., според дефиницията в Закона за водите) се използват предимно за питейни нужди, напояване, производство на ел. енергия, развитие на аквакултури в садкови стопанства и любителски риболов. Малките и средно големи язовири са обект на любителския риболов и свободно отглеждане на риба. Използването на язовирите за производство на аквакултури е една възможност за различни райони на страната да разнообразят спектъра на произвежданата животновъдна продукция.

Общата водна площ, включваща и вътрешните водоеми на страната, използвана за аквакултура е 55 362,5 декара, считано към 12.04.2013 г., съгласно данни от

информационно статистическата система на Изпълнителна агенция по „Рибарство и Аквакултури” (ИАРА).

1.1.7.3 Крайбрежни води

Крайбрежната ивица на Черно море е с дължина от 378 км. Териториалните морски площи на страната (до 12 морски мили) са 6 506 км². Площта на континенталния шелф е 10 886 км², а икономическата зона в Черно море –25 699 км².

Лимитиращите фактори за развитието на аквакултурите по черноморското ни крайбрежие са няколко. Природните условия в Черно море се различават съществено от условията, при които се намират марикултурите в страните от Западна Европа или други развити в това отношение морски страни. В тях съоръженията за аквакултури се монтират в добре защитени от вълнение райони като лимани, фиорди и силно врязани в сушата заливи. По българското черноморско крайбрежие такива места липсват, което налага необходимостта от използването на щормоустойчиви съоръжения в незащитени от вълнение райони. Това несъмнено оскъпява производството от марикултурите. Но условия за създаването на малки мидени ферми съществуват. Особено перспективно е създаване на затворен цикъл на производство, чрез изграждане на преработвателни предприятия към тях.

Друг фактор с негативен ефект е силното антропогенно замърсяване, което се изразява в значителна еутрофизация и появата на “цъфтежи”, а от тук и на “кислороден глад” и “замори” в крайбрежния район. Създаването на пречиствателни съоръжения, недопускането на попадане на нефтопродукти (особено актуален проблем за Бургаския район) ще дадат възможност за развитие на марикултури в повече части на черноморския ни бряг. Високите летни температури в района на черноморското ни крайбрежие, също лимитират отглеждането на редица рибни видове, каквито са напр. пъстървови риби.

1.1.7.4 Подземни води

В България са обособени 135 района с карстови води, които обхващат около 40% от всички подземни води. Най-известни карстови извори у нас са: Девненските, Глава Панега, Искрецките извори, Разлог, Клептуза при Велинград и др.

1.2 Околна среда и аквакултури

1.2.1 Международни конвенции и споразумения:

Законодателството в Република България, свързано с опазването на природата в частност включва националните закони и подзаконовни нормативни актове и международните конвенции. Според Конституцията на Република България, като част от международното законодателство, конвенциите, които са ратифицирани от Народното събрание, са задължителни за България и имат приоритет пред вътрешните закони, когато влизат в противоречие с тях. България е страна - участник в следните подписани и ратифицирани глобални или общоевропейски конвенции:

- *Конвенция за биологичното разнообразие;*
- *Конвенция по международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (Вашингтонска, CITES);*
- *Конвенция за опазване на мигриращите видове диви животни (Бонска);*
- *Конвенция по влажните зони с международно значение, по-специално като местообитания за водолюбива птици (Рамсарска);*
- *Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернска);*

- *Конвенция за опазване на световното културно и природно наследство.*

Конвенции, насочени към даден географски регион и съдържащи общи указания за неговото ползване:

- *Конвенция за опазване и използване на трансграничните водни течения и международните езера;*
- *Конвенция за сътрудничество при опазването и устойчивото използване на река Дунав;*
- *Конвенция за опазване на Черно море от замърсяване.*
- *Конвенции, насочени към опазването на конкретни видове:*
- *Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернска конвенция);*
- *Конвенция за опазване на мигриращите видове диви животни (Бонска конвенция);*
- *Конвенция за международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна (CITES) – въвежда различни инструменти за опазването на есетрите, сред които са квотите за износ, изисквания за лицензиране на легалните търговци и воденето на регистри с тях, въвеждане на система за регистрация на предприятия преработващи хайвер, универсална система за етикетиране и др.*

1.2.2 Национално законодателство.

- Закон за биологичното разнообразие (ЗБР) – ЗБР транспонира основните принципи и изисквания от Директива за птиците и Директива за местообитанията. Законът регламентира изграждането на Националната екологична мрежа като част от европейската екологична мрежа Natura 2000.
- Закон за рибарството и аквакултурите (ЗРА) – определяне на квоти; въвеждане на забрани за улов по време на размножаване, в определени обекти или зони от тях; въвеждане на временни забрани за улов при промяна в състоянието на запасите на някои видове риби; въвеждане на специфични забрани за ползването на уреди и средства за улов на риби; развитие на аквакултурите като мярка ограничаваща натиска върху естествените ресурси.
- Закон за водите (ЗВ) – регламентира ключови въпроси касаещи средата, която обитават есетровите риби, а така също и ползването на водните ресурси за отглеждането на есетрите като аквакултура.
- Закон за опазване на околната среда (ЗООС) – основен закон, разпоредбите на който намират развитие в редица специализирани закони като ЗБР и ЗРА.
- Закон за ветеринарномедицинската дейност, Закон за храните, Закон за българската агенция по безопасност на храните.
- Наредба за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони (приета с ПМС № 120 от 31.08.2007 г., обн. ДВ, бр. 73 от 11.09.2007 г.)
- Заповед № РД-09-43/20.01.2012 г. на Министъра на земеделието и храните за забрана за извършване на улов на есетрови видове риби в българската акватория на река Дунав и Черно море за срок от 4 години, считано от 01.01.2012 г.

1.2.3 Законодателство на Европейския съюз за опазване на природата

- Директива на Съвета № 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна. Европейската Директива за местообитанията (92/43/ЕЕС), регламентираща запазването на природните местообитания и дивата фауна и флора, изисква страните членки на Европейския съюз да вземат адекватни мерки за поддържане или възстановяване на определени хабитати и видове като осигурят техния благоприятен конзервационен статус в рамките на естествения им район на разпространение (European Commission, 1992). За изпълнение на основната цел на Директивата за местообитанията се създава Европейската система от специални зони за опазване (СЗО), които заедно със специално защитените зони (СЗЗ) по Директивата за птиците оформят мрежата Натура 2000. Съгласно тази Директива, редица акватории от България са определени като територии със специален режим на защита, поради наличието на видове риби от значение за общността и описани в приложение 2 на Директивата. Ефективното управление на Защитените зони, съдържащи риби от Приложение 2, изисква създаването и прилагането на мониторингови програми, които да осигуряват адекватна оценка, както по отношение на техния конзервационен статус, така и по отношение на тяхното пространствено разпределение.

- Рамковата Директива за Води (РДВ) (Директива 2000/60/ЕС на Европейския Парламент и на Съвета, 2000). Общата цел на тази Директива е постигането на добро екологично състояние на повърхностните води (реки, езера/язовири) до 2015 г. За изпълнението на тази цел директивата въвежда нов, интегриран подход за оценка състоянието на повърхностните води, който се основава на концепцията за водните екосистеми.

1.2.4 НАТУРА 2000 в България, Защитени зони по Директива 92/43/ЕИО (Директива за хабитатите)

България е една от страните в ЕС с най-богато биологично разнообразие. Това определя и големината на мрежата от защитени зони в България. Защитените зони по Директива 92/43/ЕИО в България са 228, като в тях се опазват 90 типа природни местообитания и 262 вида растения и животни. Местообитанията и видовете, които са обект на опазване в зоните, са посочени в приложенията към двете директиви и съответно в Приложения 1 и 2 на ЗБР. Основно предназначение на мрежата от защитени зони да опазва видовете и природните местообитания е *благоприятно природозащитно състояние*.

Благоприятното природозащитно състояние е мярка за оценка на ефективността на прилагането на Директива 92/43. Състоянието на един вид се счита за благоприятно, когато неговата популация и ареал са стабилни или се увеличават и има достатъчно големи по площ местообитания за дългосрочното поддържане на неговата популация. Състоянието на природно местообитание се счита за благоприятно, когато площта, която покрива, е стабилна или увеличаваща се, неговата структура и функции са стабилни и състоянието на типичните за него видове е благоприятно.

Защитените зони по двете европейски директиви, съставляващи Европейската екологична мрежа НАТУРА 2000 в България, покриват 33,8 % от площта на страната ни.

1.2.5 Защитени видове риби

Особеното геологично минало и географското положение на България са обусловили

формирането на богато видово разнообразие на водните организми. В нея се срещат значителен брой ендемични видове, характерни само за нашите или на Балканския полуостров водоеми. Ето защо в днешно време опазването на генетичния фонд и естествените рибни популации у нас придобиват все по-голямо значение в национален, регионален и дори глобален мащаб.

Чрез използването на съвременни международно приети категории и критерии на IUCN, е извършено актуализиране на списъка със застрашени видове в България в новото издание на "Червена книга на България" (Големански, 2011).

Защитените видове риби в приложение № 3 на Закона за биологичното разнообразие в България са: Немска есетра (*Acipenser sturio*), Резовски карагъоз (*Alosa caspia bulgarica*), Малка дунавска скумрия (*Alosa caspia nordmani*), Средиземноморска финта (*Alosa fallax nilotica*), Блеч (*Alosa maeotica maeotica*), Карагъоз (*Alosa pontica pontica*), Распер (*Aspius aspius*), Черна (балканска) мряна (*Barbus meridionalis petenyi*), Главоч (*Cottus gobio*), Белопера кротушка (*Gobio albipinnatus*), Малка кротушка (*Gobio uranoscopus*), Ивичест бибан (*Gymnocephalus schraetzer*), Дунавска пъстърва (*Hucho hucho*), Виюн (*Misgurnus fossilis*), Горчивка (*Rhodeus sericeus amarus*), Балкански щипок (*Sabanejewia aurata balcanica*), Дунавски (Български) щипок (*Sabanejewia bulgarica*), Малка вретенарка (*Zingel streber*).

2 Стратегически подход към националните цели

Стратегическия подход към националните цели на страните членки се изразява в подготовката на стратегическите документи от страна на съответните институции, отговорни за провеждането на секторните политики в страните.

Основните цели за развитие на България са залегнали в проекта на споразумение за партньорство на република България и ЕС за периода 2014-2020 г.

Основни цели на развитието на България и ЕС

Показател	Текущо (начално) състояние	Национални цели съгласно НПР: България 2020	Стратегия Европа 2020
1. Процент на заетост на населението на възраст 20—64 години	63,9%, 2011 г.	76%	от 68,6% през 2011 г. до 75% през 2020 г.
2. Дял на инвестиции в НИРД от БВП	0,57%, 2011 г.	1,50%	3%
3. Емисии на въглероден двуокис	47,8%, 2010 г. (1988 г.=100%)	Увеличаване на нивата на парникови газове (GHG) извън ЕСТЕ с не повече от 20 % до 2020 г. спрямо 2005 г.	намаляване с 20% (30%) в сравнение с 1990 г.
4. Дял на възобновяемата енергия	13,8%, 2010 г.	16%	20%

в крайното енергийно потребление			
5. Повишаване на енергийна ефективност		с 25%	с 20%
6. Дял на преждевременно напуснали училище	12,8%, 2011 г.	11%	от 13,5% за 2011 г. на 10% през 2020 г.
7. Дял на населението на възраст 30 - 34 години със завършено висше образование	27,3%, 2011 г.	36%	от 34,6% през 2011 г. на 40% през 2020 г.
8. Брой на европейските граждани, които живеят под националните прагове на бедност	1 683 хил.д., 2011 г.	намаляване на броя живеещи в бедност с 260 хил. д.	намаление с 25%, или с 20 млн.д.

Сектор „Рибарството и аквакултури” има специфична позиция и роля, както за аграрния отрасъл, така и за националната икономика. Секторът е относително малък, но въпреки това осигурява висока работна заетост на регионално равнище, особено в крайбрежните райони, където заема значителен дял в местните икономики. Относителният дял като принос в икономиката е по-малък от 0.5% от БВП¹. И през 2011 г. производството на риба и рибни продукти в България остава ниско спрямо производствата на останалите страни членки на ЕС с излаз на река/море и страната остава нетен вносител на риба и рибни продукти. Същевременно се наблюдава повишаване на средното ниво на потребление на риба в България, като то е вече 5,3 кг./годишно на глава от населението при ниво на потребление през 2007 г. от 3,5 кг./годишно². Към края на 2012 г. в България има 388 действащи стопанства за аквакултури³, от които 346 за сладководни и 42 – за морски аквакултури, черна морска мида.

Основните проблеми на сектора произтичат от:

1. *Ограничен достъп до финансови ресурси,*
2. *Недостатъчно оборудване и стари производствени инсталации,*
3. *Незадоволителна инфраструктура,*
4. *Недостатъчно използване на научните достижения и новите технологии в сектора.*

Рибното стопанство и аквакултурите заедно със свързаната преработваща промишленост, са с най-малък потенциал за създаване допълнителна заетост и икономически растеж в сравнение с останалите сектори на отрасъл селско, горско и рибно стопанство, но с изключително значение за някои региони на страната. Предвид необходимостта от реструктуриране и модернизирание на риболовния капацитет и възстановяване на видовото разнообразие на морската фауна, **потенциал за икономическо развитие е преди всичко наличен в развиването на морски и сладководни аквакултури.**

¹ по данни от Междинна оценка на Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство” на Република България (2007 – 2013 г.) Окончателен доклад

² по данни от Годишния доклад за изпълнение на ОПРСР (2007-2013) за 2011 г.

³ според регистъра на Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултура

Секторът на аквакултурите може да допринесе за общата цел на Съюза да се запълни несъответствието между потреблението и производството на морски храни в ЕС по устойчив в екологично, социално и икономическо отношение начин.

За постигане на целите, набелязани в ОСР на ЕС, касаещи сектор Аквакултури, всяка страна членка следва да разработи Многогодишен национален план, за който ЕК дава следните основни насоки, произтичащи от анализа на развитието на сектора на Европейско ниво за последните 7 години:

Опростяване на процедурите за получаване на лиценз

Съгласно направения анализ продължителността на периода за издаване на лиценз за производство на аквакултури в различните страни-членки е между 12 месеца и 7 години, което значително затруднява развитието на сектора.

Осигуряване на устойчиво развитие и растеж на сектора на аквакултурите чрез координирано пространствено планиране

Тъй като пространството и екологичният капацитет както в морските, така и във вътрешните води са ограничени, следва да се прилага екосистемен подход. Специално внимание чрез добро планиране и процедури за оценяване следва да се обърне, когато са засегнати уязвими и защитени зони,;

Необходимо е въвеждане на координирано пространствено планиране, включително морско пространствено планиране на равнище морски басейн, за да се гарантира, че потенциалът и нуждите на аквакултурата се вземат предвид, и да се осигури адекватно разпределение на пространството във водите и на сушата за устойчивото развитие на сектора на аквакултурите.

Повишаване на конкурентоспособността на сектора на аквакултурите в ЕС

Хранителни продукти, особено тези, които са местно производство, предлагат нови възможности за придаване на стойност на крайбрежните и вътрешните зони. Координираните действия на местно равнище между предприемачи, обществени органи, сдружения, научноизследователски институции и организации за образование и обучение могат да спомогнат за стимулирането на местните икономики и посрещането на нарастващото търсене на морски храни, произведени по устойчив начин на местно равнище.

Търговската диверсификация може да осигури допълнителни източници на доход на производителите. Например интегрирането с риболова и туризма или интернационализацията на някои дейности нагоре или надолу по веригата могат да осигурят търговски възможности за производители на аквакултури.

Развитието и диверсификацията на търговските дейности могат да бъдат насърчени и посредством пазарно ориентирани научни изследвания, иновации и трансфер на знания. За тази цел държавите членки следва да засилят полезното взаимодействие между националните научноизследователски програми и да насърчат участието на предприятията в научноизследователска и иновационна дейност, включително по-конкретно да изпълнят стратегическия план за научни изследвания на Европейската платформа за технологии и иновации относно европейската аквакултура, както и стратегията за „син растеж“.

Основната цел на страните следва да е да се възползват в пълна степен от предлаганата финансова подкрепа за стимулиране на икономическия растеж чрез подходящо разпределение на средства за аквакултурите, включително за планове за производство и предлагане на пазара и за подобряване на връзките между научноизследователската и развойна дейност и промишлеността (особено за малките и средни предприятия). Да подкрепят образователните и професионални програми, покриващи нуждите на сектора на аквакултурите.

Насърчаването на равни условия за операторите в ЕС чрез използване на техните конкурентни предимства

Тук основната цел на страните е да подкрепят развитието на организации на производителите и между браншови организации, включително на международно ниво. Това би улеснило колективното управление и/или инициативите за саморегулиране между производители, преработватели и търговци на дребно в сътрудничество със сдруженията на потребителите и неправителствените организации, когато това е уместно да подкрепят, прилагат и контролират изискванията и разпоредбите за етикетирание.

От друга страна, освен конкретните цели за развитие на сектора, следва да се вземат предвид и хоризонталните разпоредби и цели на политиката на ЕС при отпускане на финансова подкрепа, а именно:

- *Насърчаване на равенство между мъжете и жените и недискриминация*
- *Устойчиво развитие*

Относно подсектор „Аквакултура” изводите в стратегическата рамка на ниво ЕС са, че Аквакултурата е сектор, чийто икономически обхват предоставя възможност за създаване на **нови икономически ниши, като заетост, по-ефективно използване на местните ресурси и възможности за инвестиции в производството и следва да бъде водещ в устойчивото развитие.** С помощта на модерни изследвания и технологии аквакултурата трябва да се превърне в съвместима с околната среда промишленост. Прилагането на **високи стандарти** би довело също така до подобряване на имиджа на сектора на аквакултурата и до улесняване на неговия достъп до пазарите и подобряване на пазарните й позиции.

Изводите от анализа на Общата стратегическа рамка на ЕС, относими към **сектор „Рибарство”, обхващащ всички дейности за улов, производство, преработка и маркетинг на рибни и аквакултурни продукти** конкретно за България са определени като:

„Значителното изоставане на България по отношение на технологиите и научните изследвания в областта на рибарството и аквакултурата спрямо други държави-членки поставя пред сектора необходимостта от реорганизация и модернизация с оглед постигане на европейските стандарти. Само по този начин той може да остане конкурентоспособен и да се развива устойчиво”

Българската администрация в лицето на Съветът за развитие към Министерския съвет и Междуведомствена работна група към него, включваща представители на всички министерства, разработи стратегическата визия за Република България, изразена чрез разписването на „Стратегическа рамка на Национална програма за развитие на Република България: България 2020”. Съгласно визията на документа: „Към 2020 г.

България трябва да бъде държава с конкурентоспособна икономика, осигуряваща условия за пълноценна социална, творческа и професионална реализация на личността чрез интелигентен, устойчив, приобщаващ и териториално балансиран икономически растеж.”

За постигането на стратегическата визия бяха определени следните цели:

- Повишаване на жизнения стандарт чрез конкурентоспособно образование и обучение, създаване на условия за качествена заетост и социално включване и гарантиране на достъпно и качествено здравеопазване.
- Изграждане на инфраструктурни мрежи, осигуряващи оптимални условия за развитие на икономиката и качествена и здравословна околна среда за населението.
- *Повишаване на конкурентоспособността на икономиката чрез осигуряване на благоприятна бизнес среда, прилагане на иновативни решения и повишаване на ресурсната ефективност.*

Изпълнението на тези цели ще бъде осъществено чрез следните приоритети:

- Подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и обучението и качествените характеристики на работната сила;
- *Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване;*
- Постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал;
- *Развитие на земеделието за осигуряване на хранителна сигурност и за производство на продукти с висока добавена стойност при устойчиво управление на природните ресурси;*
- *Подкрепа за развитие на високопроизводителна индустриална база и модерна иновативна инфраструктура, стимулиране на иновативната активност и научните изследвания;*
- Укрепване на институционалната среда за по-висока ефективност на публичните услуги за гражданите и бизнеса;
- Изграждане на адекватна енергийна инфраструктура, подкрепа за повишаване на ресурсната ефективност и намаляване на енергийната зависимост;
- Подобряване на транспортната свързаност и достъпа до пазари.

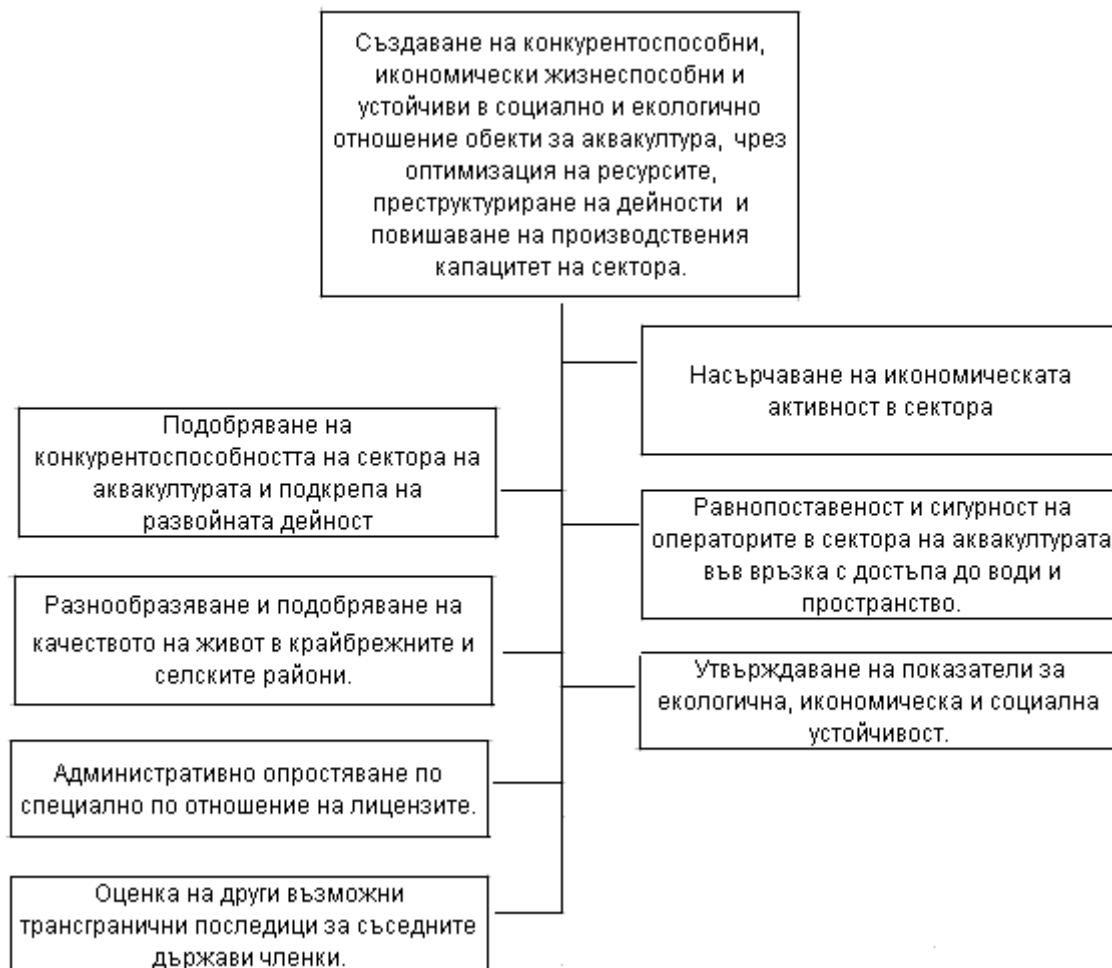
Един от подприоритетите на националната ни политика е „Създаване на конкурентоспособен рибарски сектор, осигуряващ устойчиво управление на рибарството и аквакултурите”.

2.1 Национална цел за растеж (2014—2020 г.)

След съобразяване на националните дадености и ресурси ще бъдат определени оптималните дейности, предмет на насърчаване диференцирани по отделните технологии за производство. Ще бъдат определени и видовете риба притежаващи потенциала за диверсификация на производството и добавяне на стойност. Ще бъдат определени и мерките за насърчаване на екологичната и социална устойчивост, както и промоциране на продуктите и повишаване атрактивността на сектора. Стратегическия избор за развитие на сектора в настоящия документ ще бъде съобразен с

производството на ЕС, региона на Балканите, както и импорта от ЕС и трети страни. За да бъде сектора конкурентоспособен, е необходимо производството да бъде оптимизирано първоначално до нивата на сродни, като територия страни от Европейски Съюз.

За създаването на експортно ориентиран, икономически жизнеспособен и социално и екологично устойчив сектор аквакултура е необходимо да се извърши реструктуриране на съществуващите ферми в страната, чрез повишаване на производствения капацитет, за да бъдат достигнати нивата на производство на аналогични като население и територия страни в ЕС. Повишаването на производствения капацитет, трябва да бъде извършвано чрез диверсификация на производството в съответствие с пазарното търсене, внедряването на иновативни технологии и оптимизация на съществуващите производствени фактори. Повишаването на конкурентоспособността на сектора ще бъде постигнато и чрез реструктуриране на стопанствата, както и посредством добавянето на стойност към продуктите и дейностите, извършвани от операторите. Следните подцели ще спомогнат за изпълнението на визията за развитие на сектор „Аквакултура“.

Количествено определена национална цел за растеж (2014-2020 г.) в настоящия план е годишно производство на аквакултура от българските ферми към 2020 г. в размер на 20 000 тона продукция.

Количествената цел е експертно определена, при следните предположения:

- **общото количество аквакултури произведени през 2012 г. (по данни от ИАРА).**
- **заявено увеличение на производството, в резултат на финансираните проекти в изпълнение от ОПР (по данни от ИАРА)**
- **очакваното увеличение на производството, в резултат на мерки, финансирани през следващия програмен период (експертна оценка)**

3 Опростяване на административните процедури

3.1 Оценка на ситуацията на национално равнище:

3.1.1 Административна организация

Извършването на дейности по култивиране на риба и други водни организми се администрира от Изпълнителна агенция по „Рибарство и Аквакултури”. Документът, регламентиращ статута на предприятието е удостоверение за регистрация по смисъла на чл. 25а от Закон за Рибарството и Аквакултурите.

Ползването на водни обекти, повърхностни и подземни води, както и разрешения за заустване се администрира от регионално изградените Басейнови Дирекции (4 броя). Дирекциите следят и за спазване на качеството на водите, както и за дейности свързани с пространственото планиране. При издаване на разрешителните се осъществяват и съгласувателни процедури с Щаб на военноморските сили, Гранична полиция и Изпълнителна агенция „Морска Администрация” (при дейности по река Дунав и Черно море).

Министерство на околната среда и водите е орган, който следи за спазване на процедурите по култивиране на неместни видове и преценява необходимостта от извършване на оценка за въздействието върху околната среда на ниво всеки отделен проект. В прерогативите на министерството е и определянето на защитени територии, зони по Natura 2000. На база издадени заповеди се определя съответствието на проекта с разрешените дейности.

Министерство на регионалното развитие е орган, който разрешава преминаването на техническа инфраструктура през изключителната държавна собственост (диги, буни, плажове и др.), а Дирекцията за национален строителен контрол /ДНСК-второстепенен разпоредител към МРРБ/ издава разрешителните за извършване на строително-монтажни работи.

Българската агенция по безопасност на храните е националният компетентен орган, който съблюдава за спазването на стандартите при извършването на дейности по култивиране във връзка със здравеопазването и хуманното отношение към животните, фуражите, безопасността и качеството на храните, както и за прилагането на хигиенно-санитарния пакет от мерки в преработвателните предприятия.

Администрирането на Оперативна Програма за Морско дело и Рибарство 2014-2020 ще се извършва от следните органи:

Подаването и последващо одобрение на проектните предложения се администрират от Управляващия орган на програмата – Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури. Проектните предложения се подават за административна проверка на ниво териториален сектор, след което за проверка по същество се оценяват от специализирана дирекция в агенцията.

Обработката на заявки за плащане ще се администрира от ДФ „Земеделие” – Разплащателна Агенция, която притежава регионални структури по места.

Сертифицирането на разходите пред Европейската Комисия ще се извършва от независима структура в рамките на ДФ „Земеделие”.

Одитирането на Програмата ще бъде осъществено от Изпълнителна агенция „Одит на средствата от Европейския съюз”, която извършва одитна дейност в съответствие с международно приетите одитни стандарти, като предоставя независима и обективна оценка относно ефективността на системите за финансово управление и контрол на средствата от ЕС и верността на представените на Европейската комисия декларации за разходите и като следствие от това разумна гаранция, че основните транзакции са законосъобразни и редовни.

3.1.2 Анализ на законовите изисквания и „административната тежест” за производителите:

Развъждането и отглеждането на риба и други водни организми се осъществява от еднолични търговци и юридически лица, регистрирани в ИАРА.

Регистрацията се извършва поотделно за всеки обект и е безсрочна.

За вписване в регистъра желаещите подават заявление до ръководителя на съответното териториално звено на ИАРА.

В 14-дневен срок от подаване на заявлението лицето се вписва в регистъра и се издава удостоверение за регистрация. При установени непълноти или неточности в представените документи изпълнителният директор на ИАРА или оправомощено от него лице в 7-дневен срок от получаване на заявлението изпраща съобщение за отстраняването им. Заявителят отстранява нередовностите в 14-дневен срок от получаване на съобщението.

Регистрираните лица трябва да представят в ИАРА удостоверение за регистрация на животновъден обект по чл. 137 от Закона за ветеринарномедицинската дейност в 30-дневен срок от въвеждането в експлоатация на обекта.

3.1.2.1 Министерство на околната среда и водите

А) Разрешително за ползване на воден обект се издава на юридически лица и на еднолични търговци;

За откриване на процедура за издаване на разрешително кандидатите подават заявление по образец, одобрен от министъра на околната среда и водите.

Необходими документи за издаване на разрешителното:

1. обект за производство на аквакултура:

а) проект за дейността;

- б) съгласувателно становище от Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури относно зоните за стопански риболов и зоните за рибовъдство в големи язовири - когато язовирът не е зониран;
- в) становища по проекта и мястото за изпълнение на дейностите от Щаба по подготовка на Военноморските сили на Република България и от Изпълнителна агенция "Морска администрация" - когато дейността се извършва в крайбрежните морски води или в река Дунав;
- г) одобрен от общинския експертен технически съвет проект за промяна на предназначението на язовирите – общинска собственост;

2. за плаващи съоръжения в язовири:

- а) проект за изграждане на съоръжението и за дейността му;
 - б) документ за регистрация и годност на плавателното съоръжение от Изпълнителна агенция "Морска администрация";
 - в) предварителен договор за транспортиране на отпадъчните води и битовите отпадъци или проект за пречистване на отпадъчните води - в случаите, когато такива се формират от извършваната дейност на плавателното съоръжение;
 - г) договор с водолазна фирма за годишно обслужване на закотвящите съоръжения.
- Разрешителното за ползване на воден обект се издава за срок до 20 години.
Административната такса е в размер на 250 – 500 лева.

Б). Преценка за необходимостта от извършване на ОВОС:

Необходимостта от извършване на Оценка за въздействието върху околната среда на проектите се преценява от директора на РИОСВ. Той се произнася в срок един месец от внасяне на искането от възложителя на предложението.
Решение, с което е преценено да не се извършва ОВОС, губи правно действие, ако в срок 5 години от датата на издаването му не е започнало осъществяването на инвестиционното предложение, което се установява с проверка на контролните органи по околната среда.

Таксата, която се заплаща е в размер на 290 – 700 лева.

В. Разрешение по чл. 67, ал. 2 от Закона за биологичното разнообразие

Издават се разрешителни за:

1. въвеждане в природата, включително внасяне с такава цел, на неместни диви животински и растителни видове;
2. внасяне с цел развъждане и отглеждане на неместни диви животински и растителни видове при вероятност от възникване на неконтролирани от човека условия;
3. повторно въвеждане в природата на изчезнали от фауната и флората на страната местни диви животински и растителни видове.

Отговорни институция е Министерството на околната среда и водите. Разрешително на физическо или юридическо лице се издава въз основа на заявление, подадено в Министерството на околната среда и водите.

Заявителите разработват програми с период на действие до 10 години, освен в случаите, за които има утвърдени планове за действие, съгласно глава втора, раздел VII от Закона за биологичното разнообразие.

• Въвеждане в природата на неместни животински и растителни видове

Писменото заявление трябва да съдържа:

1. трите имена, ЕГН и адрес - за физическите лица;
2. наименование, седалище, адрес на управление, удостоверение за актуално състояние, БУЛСТАТ - за юридическите лица;

3. предмет, цел, район на изпълнение и начин на финансиране на програмата, която лицето желае да разработи.

В 30-дневен срок от получаване на заявлението министърът на околната среда и водите или упълномощеното от него лице уведомява заявителя да ли одобрява изготвянето на програмата

В 30-дневен срок от получаване на програмата министърът на околната среда дава становище и в случай на положително такова стартира изготвянето на научна експертиза на програмата;

Срокът за изготвянето на експертиза е не повече от 30 работни дни. Средствата за изготвяне на експертизата са за сметка на Министерството на околната среда и водите.

При положително заключение на експертизата председателят на Националния съвет по биологичното разнообразие (НСБР) внася програмата за разглеждане на първото заседание на съвета. Датата се назначава по усмотрение на МОСВ (обикновено в рамките на 1 месец). В случай на положително решение в 15-дневен срок след утвърждаването на протокола министърът на околната среда и водите издава на заявителя разрешително за извършване на дейността.

Административната такса е в размер на 500 лева.

• **Повторно въвеждане в природата на местни животински и растителни видове**

Заявителят подава в МОСВ писмено заявление за извършване на дейности, което съдържа:

1. трите имена, ЕГН и адрес - за физическите лица;

2. наименование, седалище, адрес на управление, удостоверение за актуално състояние, БУЛСТАТ - за юридическите лица.

Към заявлението си прилага разработена програма за повторно въвеждане в природата на местен животински или растителен вид.

Министърът на околната среда и водите или упълномощеното от него лице в 20-дневен срок уведомява заявителя, че дава съгласие за провеждане на обществено обсъждане на програмата, в случай че тя е със задоволително качество.

Заявителят организира обществено обсъждане. Срокът за уведомлението и свободен достъп до програмата е най-малко 20 дни преди датата на общественото обсъждане.

След общественото обсъждане заявителят внася в МОСВ програмата, копия от протокола от общественото обсъждане и справка за неотразените бележки и препоръки.

В едномесечен срок програмата се изпраща за съгласуване на Министерството на земеделието и горите и Министерството на регионалното развитие и благоустройството. Те изпращат становище в МОСВ в едномесечен срок от получаване на програмата.

В 15-дневен срок след изтичане на тези срокове (общо 2 месеца) МОСВ издава на заявителя разрешително за извършване на дейността.

Посочените по-горе срокове не отразяват периодите за отразяване на забележки и допълване на програмите, които изцяло зависят от заявителите.

Административната такса е в размер на 50 лева.

3.1.2.2 Министерство на земеделието и храните, Българска агенция по безопасност на храните, Областни дирекции за безопасност на храните

3.1.2.2.1 Регистрация на животновъдни обекти

Собствениците или ползвателите на животновъдни обекти подават заявление за регистрация по образец до директора на съответната областна дирекция за безопасност на храните (ОДБХ), към което прилагат:

1. копие от документ за собственост или право на ползване на обекта;
2. копие от документ за въвеждане в експлоатация на обекта, когато такъв се изисква съгласно Закона за устройство на територията
3. копие от договор с ветеринарен лекар за профилактика, лечение и диагностика на болестите по животните, които ще се отглеждат в обекта;
4. документ за платена такса

В срок до 7 дни от подаване на заявлението директорът на ОДБХ със заповед назначава комисия за извършване на проверка за съответствието на обекта с ветеринарномедицинските изисквания за отглеждане на животни и хуманно отношение към тях.

Комисията в тридневен срок представя на директора на ОДБХ становище с предложение за регистрация или отказ.

Когато при проверката се установи, че обектът не отговаря на ветеринарномедицинските изисквания, комисията дава писмено предписание на заявителя, в което определя и срок за отстраняване на пропуските.

След отстраняването им, заявителят писмено информира директора на ОДБХ, който в 7-дневен срок изпраща комисията за извършване на повторна проверка на обекта.

В тридневен срок от представяне на становището директорът на ОДБХ вписва животновъдния обект в регистър и издава удостоверение за регистрация или мотивирано отказва регистрацията, когато обектът не отговаря на изискванията.

Регистрацията на животновъдния обект е безсрочна.

Административната такса е в размер на най-малко 250 лева и зависи от площта на рибовъдната ферма.

3.1.2.2.2 Регистрация за осъществяване на дейности в обекти за производство и търговия с храни (напр. рибопереработвателни предприятия, експедиционни центрове за двучерупчести мекотелиза директна консумация – клас “А”, складове за търговия на едро с храни, обекти за търговия на дребно с храни, кораби и лодки - извършващи улов на риба като първично производство).

Регистрацията на обект за производство или за търговия с храни, с изключение на обектите за производство на бутилирани натурални минерални, изворни и трапезни води се извършва от областната дирекция по безопасност на храните (ОДБХ) по местонахождението на обекта.

За извършване на регистрацията се подава заявление по образец.

В 10-дневен срок от подаване на заявлението съответният орган писмено уведомява заявителя за непълноти, в случай на такива, и определя срок за отстраняване.

В 30-дневен срок от подаване на документите или от отстраняване на непълнотите представители на съответната ОДБХ извършват проверка на място. При констатиране на несъответствие с изискванията органът издава предписание и определя подходящ срок за привеждане в съответствие.

В 15-дневен срок след проверката или след привеждане на обекта в съответствие с предписанието се извършва регистрация на обекта и се издава удостоверение за регистрация. Действието на регистрацията и на удостоверението е безсрочно.

Административната такса е средно по 1 лев за тон, като зависи от обема на производството/търговията.

3.1.2.2.3 Регистрация на средства за транспорт на жива риба

Всички сухопътни транспортни средства, използвани за продължително транспортиране, както и контейнери и плавателни съдове за превоз на животни, се одобряват от БАБХ, за което се издава сертификат по образец.

Сертификатът за одобрение се издава за срок от 5 г.

Транспортирането на животни се осъществява от превозвачи, получили от БАБХ лиценз за превоз, за кратки или продължителни пътувания.

Превозвачите подават заявление по образец до директора на ОДБХ. В тридневен срок от подаване на заявлението директорът на ОДБХ издава удостоверение по образец.

За получаване на лиценз за превоз се подава заявление по образец до изпълнителния директор на БАБХ. За лиценза се заплаща такса в размер на 300 лева.

В тридневен срок от подаване на заявлението изпълнителният директор на БАБХ със заповед определя комисия, която да извърши проверка на представените документи и на транспортното средство. Комисията в 10-дневен срок представя становище до изпълнителния директор на БАБХ с предложение за издаване на лиценз или отказ. В 20-дневен срок от подаване на заявлението изпълнителният директор на БАБХ издава лиценз за превоз на животни по образец или мотивирано отказва издаването му. Лицензът е безсрочен.

3.1.2.2.4 Регистрация на транспортни средства за храни от животински произход (в т.ч. риба)

За регистрация на транспортно средство за превозване собственикът подава **заявление** по образец до директора на ОДБХ. За регистрацията се заплаща такса в размер на 22 лева.

В 7-дневен срок от подаване на заявлението директорът на ОДБХ със заповед определя комисия, която да извърши проверка на представените документи и на транспортното средство. Комисията представя **становище** до директора на ОДБХ с предложение за регистрация или отказ за регистрация на транспортното средство. **В 30-дневен срок** от подаване на заявлението директорът на ОДБХ **вписва транспортното средство в регистър и издава удостоверение** за регистрация или мотивирано отказва регистрацията. **Регистрацията е безсрочна.**

3.1.2.2.5 Други такси:

1. Такса за ползване на воден обект: Таксата зависи от площта, която се ползва, и се изчислява по следната формула: по 0,001 лева на кубичен метър, но не по-малко от 100 лева годишно

2. Такси за санитарен контрол за производство и търговия с храни – в зависимост от продуктите и тяхното количество - по тарифа на МЗХ.

3.1.2.3 Статистическа информация за регистрирани действащи ферми за риба и аквакултури

Регистрираните стопанства за производство на риба и аквакултури по данни на ИАРА за периода 2007 – 2012 г. са както следва:

- рибовъдни стопанства – басейни: общо 171 регистрирани, от които прекратените регистрации са 12 броя, всичките са прекратени през 2013 г.

- рибовъдни стопанства – колектори: общо регистрирани 30, от които прекратените регистрации са 3, всички през 2013 г.
- рибовъдни стопанства – садки (мрежени клетки): общо регистрирани 35, няма прекратени регистрации
- рибовъдни стопанства – язовири: регистрирани за периода 65, от които прекратени регистрации са 8, всички през 2013 г.

По данни от общия регистър за рибовъдни стопанства на ИАРА прекратените регистрации за целия период (2002 – до момента) са 272, като само за периода след 2009 г. (периода на икономическата криза) те са 123.

Средното време за завършване на регистрационните процедури е около 500 дни, което не включва времето за издаване на:

- Становище по проекта и мястото за изпълнение на дейностите от Щаба по подготовка на Военноморските сили на Република България
 - Становище по проекта и мястото за изпълнение на дейностите от Изпълнителна агенция "Морска администрация"
- за които няма нормативно определен срок, както и времето за отстраняване на недостатъци по документите, дължими за издаване на разрешителните и регистрациите. Общия размер на средствата за административни такси и разходи на кандидатите възлиза на около 2100 лева, което не включва таксите за производство и търговия на риба, таксите за санитарен контрол и такса за ползване на воден обект, които се определят индивидуално.

3.2 Планирани действия за намаляване на административната тежест

Административните разходи и времето на осъществяване играят важна роля при определянето на цялостната конкурентоспособност и развитието на даден икономически отрасъл. Безспорно към момента времето и разходите за издаването на лицензи за нови стопанства за аквакултури са много големи, особено когато става въпрос за морска аквакултура. Причината е в големия брой съгласувателни процедури извършван от различни институции, както и некоординиране между тях при определяне на точките на акваторията.

С цел намаляване на административната тежест към бенефициентите съществува неотложна нужда да се създаде и да заработи консултативен съвет за развитие на аквакултурите към министъра на земеделието и храните, председателстван от изпълнителния директор на ИАРА. Целта на този съвет е да подпомага изготвянето на политиката за развитието на сектора, както и да решава конкретни казуси свързани с прилагането на националното законодателство.

По инициатива на Министъра на земеделието и храните да се създаде междуведомствена работна група, с цел анализ на законодателството, регулиращо дейността на сектор „аквакултура” и разработване на програма от законодателни промени, с цел минимизиране на административната тежест: отпадане на някои от процедурите, съвместяване на други и т.н. Цел на процеса е въвеждане на процедурата „едно гише” за регистрация на производство на аквакултура и постигане на средна продължителност на процеса по регистрация не по-дълъг от 7 месеца (210 дни). В работната група следва да са представени най-малко МЗХ, МОСВ и Министерство на транспорта и техните регионални поделения. Работната група следва да се председателства от МЗХ с оглед между институционалната йерархия, със съ-председател директора на ИАРА. В процеса на разработване на предложенията за

законодателни промени следва те да се представят и консултират най-малко с представители на бранша и НПО, а в по-добрия случай – с широката общественост. С оглед на оптимизиране на административното обслужване, е целесъобразно приема на проекти от УО за периода 2014-2020 г. да бъде извършван от 6 броя административно подсилени регионални звена (София, Пловдив, Варна, Бургас, Монтана и Плевен), които да заместят съществуващите 27 териториални звена. Наличието на един служител във териториално звено е недостатъчно за звена със значителна натовареност от потенциални бенефициенти, (като Варна и Бургас), и не е оправдано за звена с липса на интерес за подаване на проектни предложения. Също така, по-малкия брой звена е предпоставка за предоставяне на по-качествено обслужване на потенциалните бенефициенти, като по големия брой служители в тях ще позволи взаимозаменяемост и ротация. От съществено значение е тези регионални звена да притежават оптимален административен капацитет, тъй като те са лицето на програмата, и от тяхното подпомагане на дейностите, зависи интереса на потенциалните бенефициенти по места.

Количествени цели

Цел: Опростяване на административните процедури	Базова стойност	Целева стойност	Срок за постигане
А) Намаляване на продължителността на процеса на регистрация	500 дни	210 дни	2015 г.
Б) Опростяване на административната структура за управление на ПМДР	27 териториални звена	6 териториални звена	2014 г.
В) Изработване на указания за кандидатстване за регистрация	0	1	2014 г.

4 Осигуряване на устойчиво развитие и растеж на сектора на аквакултурите чрез координирано пространствено планиране:

4.1 Оценка на ситуацията на национално равнище

Националната програма за развитие България 2020 поставя началото на градивния междуведомствен диалог за определяне на визията и общите дългосрочни цели на всички национални и секторни политики, за превръщане на страната в „привлекателно място за живот, работа и инвестиции“. Тя дава насоките за програмирането на стратегическите документи за изпълнение на националните и общностните политики през следващия програмен период 2014-2020 г., които, заедно със създадената институционална атмосфера и стремеж за коопериране, подпомагат координирането и обвързването на секторните политики с пространственото планиране и разработването на значителна част от предложенията за развитие на националното пространство.

Във връзка с изпълнение на изискванията на ЕС и въвеждане на интегриран подход за планиране и пространствено развитие България разработи Националната концепция за пространствено развитие, която предлага териториалната основа за определяне на националните приоритети и мерки за постигане на балансирано и устойчиво

териториално развитие, повишаване на енергийната ефективност и намаляване на енергийната зависимост, за устойчиво и интегрирано развитие на регионите и на градовете, за подобряване на достъпа до здравни, образователни и социални услуги, за намаляване на бедността и социалното изключване, за изграждане на ефективна транспортна, инженерна, туристическа и културна инфраструктура.

Националната концепция за пространствено развитие чрез своите основни принципи и приоритети ще подпомогне работата по изготвянето на плановете за регионално развитие на ниво 2, в които ще се дадат по-подробни насоки за пространственото развитие в регионите и общините. На следващото по-ниско йерархично равнище НКПР ще подпомогне разработването на всички останали документи за стратегическо регионално планиране, областните стратегии и общинските програми, които предстои да се актуализират, както и плановете по устройство на територията на отделни общини или групи общини.

Специфичните цели и задачи на концепцията, са обобщени както следва:

- Постигане на целите и задачите за устройство на територията на национално ниво, обвързано с общото устойчиво и балансирано социално-икономическо развитие и ресурсните възможности;
- Интегриране на устройственото планиране с регионалното и секторните планирания, чрез териториално координиране на секторните политики, стратегии, плановете и програми, имащи пряко или косвено отношение към пространственото развитие;
- Намаляване на диспропорциите в ползването, вкл. презастрояването на територията, без да се отхвърля принципа на регионалната политика за концентрация и създаване на оптимални условия за устойчивост и плановост в пространственото развитие;
- Създаване на териториална основа за стимулиране на полицентричното развитие на мрежата от градове и подобряване на ефективността на връзките между централните и периферните райони, между градовете и заобикалящите ги селски райони;
- Дефиниране и определяне на територии със специфични териториални характеристики на основата на подходяща методология и система от индикатори и определяне на функционални зони с важно национално и регионално значение, които изискват прилагане на специфична политика за развитие;
- Формулиране на насоки и принципи за реализиране на политиката за пространствено планиране на основата на устройството на територията на страната за определен период от време;
- Дефиниране на инструментариума за осъществяване на реална и действена координация между различните йерархични нива на пространствено планиране и на интервенциите от Оперативните програми 2014-2020.

Основен инструмент за ефективно прилагане на пространственото планиране е **Географската информационна система** с предложената структурирана база геопропространствени данни. Този инструмент подпомага процеса на вземане на решения посредством допълнителни ГИС базирани анализи, относно структурирането и организирането на националното пространство. След приемането на Националната концепция за пространствено развитие, Географската информационна система ще се използва за прилагането и актуализирането ѝ, както и за адаптирането ѝ към настъпили

значителни промени в общностната и националната политика по регионално и пространствено развитие.

Пространственият модел на националната концепция е изграден върху обобщените изводи, които определят насоките на приоритетите, залегнали в нея:

➤ Един от най-сериозните проблеми, пред които ще бъде изправена страната през следващите десетилетия ще бъде демографската криза с многостранните ѝ проявления. България не прави изключение и следва тенденциите на по-развитите страни, поради което всички възможни демографски сценарии предвиждат намаляване на населението.

➤ Целенасочената подкрепа на селските райони с потенциал както за развитие на традиционни производства, така и за диверсифициране на икономическите дейности, се базира на специфичните характеристики на териториите и на интегрирането на ресурсите, на природните, културните и социалните ценности. Чрез тази подкрепа трябва да се постигне както съхраняване на населените места, които са важни опорни центрове в полицентричната урбанистична мрежа и на връзките между тях, така и на най-плодородните и ценни земи за селскостопанска дейност и изхранване на населението, на характерните културни ландшафти.

➤ Важните свързващи направления на транспортната инфраструктура, които като
➤ елементи на европейската комуникационно-транспортна мрежа ще бъдат реализирани приоритетно, трябва да бъдат обвързани с инфраструктурните коридори с концентрация на важни елементи на инженерно-техническата инфраструктура.

➤ Принципите за концентрация на ресурси и за насочване на интегрирани инвестиции следва да се прилагат за всички тематични направления на пространствената концепция, поради което в допълнение на териториите, с концентрация на важни елементи на европейската екологична мрежа, са очертани и ареалите, наситени с културни ценности.

Една от стратегическите цели на страната е интегрирано планиране и стимулирано развитие на територии със специфични характеристики (крайбрежни черноморски, крайбрежни дунавски, планински гранични и периферни) с оглед съхраняване и ефективно използване на техния природен, икономически, социален и културен потенциал за развитие.

За постигане на тази цел е необходимо:

- Интегрирано управление и устойчиво развитие на черноморското крайбрежие и черноморските общини, в т.ч. чрез трансгранично сътрудничество със съседни страни от Черноморския регион за въвеждане на интегрираната морска политика;

- Приобщаване на българските крайдунавски общини и области в общоевропейския Дунавски регион и развитие на трансгранични партньорства и еврорегиони за интегрирано управление на басейна на реката, опазване на водите, почвите и биоразнообразието и стимулиране на икономическото развитие и културния обмен;

- Подкрепа за планински гранични територии чрез развитие на биоземеделие в общини с поливни земи, био-животновъдство в сертифицирани райони, екотуризм в най-щадящите му форми, данъчни преференции за конвенционални производства (хранително-вкусови, шивашки, дървообработващи) и др.;

- Реализация на инициативата Европейски зелен пояс за устойчиво развитие и опазване на природата в планинските крайгранични територии чрез създаване и съвместно управление на трансгранични защитени територии;

- Възстановяване на нарушените територии, на екологичното равновесие и биологичното разнообразие, адаптиране към измененията на климата и намаляване на риска от природни бедствия.

- Стимулиране на социалното сближаване, чрез осигуряване на достъп до он-лайн услуги на хората, живеещи в слабо населените и отдалечени райони, за да се преодолеят тенденциите за изолиране на тази част от населението от обществения и културен живот на страната.

Институцията основно отговорна за процеса на пространствено планиране е МРРБ, като този процес следва да е интегриран във ключовите секторни стратегии с пространствени измерения, като в допълнение следва:

- Да вгради своите пространствени аспекти, принципи и ограничители в съответните секторни политики и програми;
- Да се регламентират ясни задължения и отговорности за подкрепа и прилагане на постановките на пространственото планиране на всички нива.

4.2 Бъдещи мерки за насърчаване на пространственото планиране

В частност за сектор „аквакултури” ИАРА, в качеството си на отговорна институция по прилагане политиката в сектора е отговорна за интегрирането на мерки и дейности, касаещи развитието на аквакултурата в планове за развитие на различните нива:

- Ниво планови региони
- Ниво области
- Местни стратегии за развитие на ниво рибарски район

Това може да стане в процеса на разработване на планове – чрез пряко участие със свои представители и/или в процеса на съгласуване на планове.

От своя страна ИАРА ще подпомогне процесите на планиране чрез инициране на извършване на анализ на потенциала за развитие на аквакултурата на водните обекти в страната, както и на акваторията на Черно море. Ще се изработи и публикува карта с определените зони за аквакултура, което ще подпомага разработването на регионалните планове за развитие в частта им „аквакултура”.

В райони с установен или прогнозиран воден стрес (засушаване или недостиг на вода) (определени от МОСВ, Басейнови дирекции) ще се подпомагат само дейности, насочени към водо-спестяващи технологии, обратно използване на отработени води и пречистени отпадъчни води, реконструкции и модернизации на производствени технологии с цел намаляване на заустванията, изпусканията и загубите от приоритетни вещества.

Един нов инструмент за участието на гражданите на местно равнище в разработването на отговори на социалните, екологичните и икономическите предизвикателства, пред които днес сме изправени е инициативата Водено от общностите местно развитие, (ВОМР). Това е една възможност, с която може да се улесни прилагането на интегрирани подходи при съответните европейски структурни и инвестиционни фондове и позволява също така на местните общности да поемат собствеността върху целите на стратегията Европа 2020.

Воденото от общностите местно развитие в областта на рибарството и крайбрежните райони е както по-малко, така и по-ново, отколкото в селските райони. Програмата обаче вече е довела до изпълнение на около 3000 предимно малки проекти, свързани с

добавяне на стойност към продуктите на рибарството, диверсификация, екологични и социални подобрения и подобряване на връзките между рибарите и другите участници на местно ниво.

Териториалното развитие, като интегриран многосекторен подход, може да допринесе по различни начини за стратегията Европа 2020. ВОМР следва да бъде признат като гъвкав инструмент за посрещане на нуждите на различните райони. Това означава, че дори и да се програмира под един приоритет, ВОМР може да се използва за постигане на резултати, които допринасят за всички 11 тематични цели, включени в Регламента за общоприложимите разпоредби в съответствие с целите на съответната програма.

Всеки фонд трябва да набележи географията на предизвикателствата, с които иска да се справи, и да се определи, къде те са концентрирани във форми, които могат да бъдат решени на местно ниво по последователен и ефективен начин. Например, проблемни местни икономически дейности, физически проблеми, като жилищни или транспортни или екологични проблеми като речни басейни, планински вериги и така нататък.

Като се вземе предвид и становището на Комитета на Регионите на ЕС, че ВОМР е основен инструмент за хармоничното развитие на градските и селските райони, чрез който да се укрепи капацитетът за изграждане на връзки с околните крайградски и селски райони, България следва да се възползва в пълнота от дадените по-големи възможности за финансиране на местно развитие и да се насочи към подпомагане на рибарски райони, подходящи за ВОМР чрез МИРГ.

По данни на ИАРА, през 2012 година, освен по-големите пристанища, на които се извършва над 90% от разтоварванията, за по-малките рибарски съдове изглеждат важни други 14 пристанища: Ахтопол, Бяла, Варна, Дуранкулак, Зеленка, Карантината, Отманли, Приморско, Родопа 2, Сливката, Траката, Устие Камчия, Чайка Бяла, Шабла. Тази група пристанища изглежда по-значима от социална гледна точка; възможно е тяхното благоустройство да засили потенциала за развитие на туризма, а оттам и за диверсификация на местната икономика.

Имайки предвид важността на тези малки пристанища за развитие на местната икономика, следва да се концентрират мерки за укрепване на механизмите за изграждане на водено от общностите местно развитие. Те могат да са предпоставка за обособяване на рибарски райони и Местни инициативни рибарски групи.

Цел: Осигуряване на устойчиво развитие и растеж на сектора чрез координирано пространствено планиране	Базова стойност	Целева стойност	Срок
А) Изработване и публикуване на карта и база данни за зони с потенциал и достатъчен капацитет за развитие на аквакултури	0	1	2014 г.
Б) обособяване на територията на	0	1	2015

България като единен рибарски район			
В) Интегриране на мерки за развитие на сектора в Регионалните Планове за развитие	0	6	2013

5 Повишаване на конкурентоспособността на сектора на аквакултурите

5.1 Оценка на ситуацията на национално равнище

Конкурентоспособността на даден сектор за производство се определя от способността и производителността на фирмите и на самия отрасъл да продават и предоставят стоки и услуги на даден пазар, по отношение на способността и изпълнението на други фирми и сектори в един и същ пазар.

Стремежът на всяко едно предприятие е да поддържа и подобрява своята конкурентоспособност и това се пренася върху съответния бизнес сектор.

На национално ниво конкурентоспособността се определя като набор от институции, политики и други фактори, които определят нивото на производителност на страната. Прилагането на силна програма за повишаване на конкурентоспособността зависи силно от подкрепата от най-високо ниво на политическа власт. Подкрепата от високите нива дава надеждност и за заинтересованите лица в частния сектор. Програмата за повишаване на конкурентоспособността на сектора на аквакултурно производство трябва да предостави ясна диагностика на проблемите, пред които е изправен сектора и убедителна визия, която се харесва на широк набор от участници, които са готови да търсят промяна и прилагане на стратегия, ориентирана към растеж. Програми, които подкрепят връзката между частния бизнес, организации на гражданското общество, държавните институции и политическите лидери по-добре могат да идентифицират пречките пред конкурентоспособността; могат да разработят съвместни решения по стратегически политики и инвестиции, и получава по-добри резултати в прилагането.

Едни от важните показатели за конкурентоспособност са бизнес ефективността, производителността, предлагането на работна ръка и цените / разходи за бизнеса.

Страните от Европейският съюз залагат на индустриални научни изследвания и технологично развитие, като се заделят значителни суми за проекти за повишаване на конкурентоспособността на страните. Начинът за ЕС да се подобри конкурентоспособността е да се инвестира в образование, научни изследвания, иновации и технологични инфраструктури.

Фирмите и предприятията за аквакултури в България са изправени пред различни предизвикателства и възможности. Необходимо е да се предложат решения, които да са съобразени с конкретните нужди, но всички в сектора ще имат полза от една по-добра организация на пазара и структуриране на организациите на производители на продукти от аквакултури. Тези цели представляват приоритет за реформата на общата организация на пазара (ООП) и за новия Европейски фонд за морско дело и рибарство (ЕФМДР). Планове за производство и предлагане на пазара, могат да насочат

производителите при идентифициране на възможностите за бизнес и да адаптират своите пазарни стратегии.

Растящите очаквания на потребителите за качество и разнообразие на хранителни продукти, особено на онези, които са местно производство, предлагат нови възможности за придаване на стойност на крайбрежните и вътрешните зони. Координираните действия на местно равнище между предприемачи, обществени органи, сдружения, научноизследователски институции и организации за образование и обучение могат да спомогнат за стимулирането на местните икономики и посрещането на нарастващото търсене на морски храни, произведени по устойчив начин на местно равнище.

Търговската диверсификация може да осигури допълнителни източници на доход на производителите. Например интегрирането с риболова и туризма или интернационализацията на някои дейности нагоре или надолу по веригата могат да осигурят търговски възможности за производители на аквакултури.

Развитието и диверсификацията на търговските дейности могат да бъдат насърчени и посредством пазарно ориентирани научни изследвания, иновации и трансфер на знания. За тази цел следва да се засилят полезното взаимодействие между националните научноизследователски програми и да насърчат участието на предприятията в научноизследователска и иновационна дейност, включително по-конкретно да изпълнят стратегическия план за научни изследвания на Европейската платформа за технологии и иновации относно европейската аквакултура, както и стратегията за „син растеж“.

Осъществяваните в изкуствени водоеми екстензивни аквакултури, допринасят за подобряване и запазване на биологичното разнообразие и предлагат важни услуги и търговски възможности, надвишаващи производството на хранителни продукти, с потенциал за по-висока конкурентоспособност в случай на адекватно оценяване. Въздействията на различните мерки, които се прилагат в области с богато биологично разнообразие, като зоните на „Натура 2000“, и пропуснатата печалба, дължаща се на защитени хищници като кormорана например, както и доброволните ангажименти за опазване на биологичното разнообразие или водите, са вече признати и могат да бъдат насърчавани производителите, като им се компенсират загубите за дейността.

България трябва да се възползва в пълна степен от предлаганата от ЕФМДР подкрепа на икономическия растеж чрез подходящо разпределение на средства за аквакултурите, включително за планове за производство и предлагане на пазара и за подобряване на връзките между научноизследователската и развойна дейност и промишлеността (особено за малките и средни предприятия). За постигането на това следва:

- Да се подкрепят образователните и професионални програми, покриващи нуждите на сектора на аквакултурите;
- Да се стимулират научните изследвания и иновациите в областта на аквакултурата чрез всички подходящи програми и фондове на ЕС;
- Да се насърчава трансфера на знания, най-добри практики и иновации, включително резултатите от научноизследователски проекти на ЕС;
- Да се създаде механизъм за проучване на пазара и да се предоставя актуална и полезна информация за тенденциите и промените на национално и европейско ниво.

С цел създаване на конкурентоспособен сектор Аквакултура и съответствие с европейските стратегически документи:

- „Стратегически насоки за устойчивото развитие на сектора на аквакултурите на ЕС Брюксел, 29.4.2013 COM(2013) 229“;

- стратегията за „син растеж“ COM (2012) 494;
- Предложението за реформа на общата политика в областта на рибарството (ОПОР) COM(2011) 425;
- Стратегията „Европа 2020“.

5.1.1 Аквакултури – обобщен SWOT анализ.

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ	ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
1. Дългогодишни традиции в сектора при различни типове производства; 2. Благоприятни естествени климатични и хидрологични условия за развитие на сектора; 3. Повишаване на търсенето на риба на вътрешния и външния пазар и отрицателно търговско салдо на европейския пазар (EU - 27); 4. Живописен ландшафт около фермите – предпоставка диверсификация на дейностите чрез развиване на туризъм; 5. Производство на висококачествен протеинов продукт от първична потребност - храна, която винаги ще има потребителско търсене.	1. Секторът не е достатъчно конкурентен на световния пазар; 2. Недостатъчно взаимодействие между изследователския сектор и бизнеса; 3. Все още недостатъчна консумация на риба и хидробионти на вътрешния пазар и слабо промотиране на продуктите от аквакултура; 4. Липса на единни действия между браншовите организации за промотиране на българските компании на международни пазари, и идентифициране на пазарни ниши; 5. Слабо развита директна продажба „от фермата“.	1. Подобряване на прозрачността и ефективността на лицензионните процедури; 2. Въвеждане на иновативни, перспективни и устойчиви практики и технологии в аквакултурите; 3. Повишаване на професионалните умения на заетите в сектор аквакултури, посредством учение през целия живот и въвеждане на ноу-хау; 4. Финансиране на сектора със средства от европейски фонд за морско дело и рибарство, фючърсни и форуърдни сделки с изградена пазарна структура, съфинансиране на застрахователната премия и финансов инжинеринг; 5. Диверсифициране на производството, чрез култивиране на видове от високия ценови сегмент, с експортна насоченост и потенциал за промишлена преработка и развиване на туризъм; 6. Повишаване на добавената стойност на продукцията от аквакултури чрез извършване на дейности по първична преработка	1. Продължаване на икономическата рецесия в национален и световен мащаб; 2. Системно или импактно замърсяване на водите; 3. Глобални климатични поцеси, водещи до засушаване, което може да доведе до недостиг на качествена вода за аквакултурите; 4. Повишена конкуренция на единния европейския пазар (EU-27), Норвегия, Исландия и най-вече внос на риба и рибни продукти от ниския ценови сегмент от Индонезия, Виетнам, Китай, Чили и др.; 5. Промяна на предпочитанията на потребителите към други продукти; 6. Конфликт между различните ползватели на водните ресурси (електроенергия, напояване, питейни нужди, риболов). 7. Разпространение на болести при внос на заразителен материал и слаб контрол върху интродуцираните хидробионти.

		и маркетинг; 7. Участия в международни изложения; 8. Подобряване кооперирането чрез браншовите структури, асоциации и организации на производители при разработване на национални политики, ценообразуване и пазарна инфраструктура. 9. Промотиране на местни продукти на вътрешния и международния пазар.	

Аквакултурите са изключително мултидисциплинарна дейност, комбинираща аспекти от биологията, инженерните науки, икономика и управление. Всяко от тези направления участва активно, особено в случаите на въвеждане на нови технологии или установяване на съществуващи в нова среда.

5.2 Научноизследователски и образователни центрове

Научноизследователски и образователни центрове в страната свързани с дейността на аквакултурите са следните:

- **Катедра „Обща и приложна хидробиология” към Биологически факултет на СУ „Св. Климент Охридски”** представлява най-старото учебно звено свързало своята дейност с образованието в областта на аквакултурите. Катедрата има акредитация да подготвя студенти в бакалавърска, магистърска и докторска степен в направления (1) Хидробиология; (2) Ихтиология и аквакултури; (3) Биологично водопречистване. Тези дейности тя осъществява едновременно и в сътрудничество с български и международни научни звена и институти. Катедрата поддържа тесни връзки с държавни, кооперативни и общински структури, частни фирми у нас и в чужбина, имащи за предмет на дейност – опазване и управление на природните води, строеж и функциониране на пречиствателни съоръжения от различен тип, съвременни технологии за развитие на аквакултури. Катедрата поддържа традиционно добри и взаимно ползотворни контакти с водещи университети от Полша, Белгия, Германия, Франция, Турция, Македония и др., както в рамките на програма Еразъм, така и по други научни и образователни програми.

- **Институт по Рибарство и аквакултури.** Институтът осъществява научно обслужване и оказва научно-методична помощ на рибопроизводителите в страната. Научното звено предлага традиционни технологии за отглеждане на стопански видове риби и сладководни раци в различни поликултури, произвежда и продава укрепнали личинки, малки рибки и зарибителен материал от шаран, растителноядни и други видове риби. Всички те са с установен произход и добър здравословен статус. Учените предоставят специализирани консултации, изготвят експертни оценки и участват в програми за обучение.

- **Институт по Океанология, БАН, Секция „Биология и екология на морето”** Изучава таксономичното и функционално биоразнообразие на Черноморската екосистема и трофични взаимодействия; Изследва промените в биотата под въздействие на външни фактори – антропогенна преса и глобални климатични промени; Разработва методически ръководства за мониторинг и лабораторен анализ на черноморската флора и фауна и класификационни системи за биологичните елементи на качество при прилагането на Рамковата директива за водите 2000/ЕС/60 в България; Извършва оценки на екологичното състояние на водите и запасите на интензивно експлоатираните видове риби пред българския бряг и прилежащите му акватории; Разработва научно-обосновани критерии за устойчиво развитие на екосистемата и биологичните ресурси ; Функционира модерна Лаборатория по молекулярна таксономия и екология на морските организми, която извършва генетични анализи за изследване популационно- генетичната структура на морските хидробионти.

- **Институт по рибни ресурси, ССА, Варна** е държавен научно-изследователски Институт, основан през 1932 г. От началото на 50-те години на миналия век ИРР е единственият Институт, осъществяващ редовни изследвания в Български териториални води. Понастоящем притежава колекция от данни, събирани в продължение на много години и даващи възможност да се правят заключения за главните промени на Черноморската екосистема за продължителен период от време. От 2007 г. с Министерско Постановление ИРР възстановява своята самостоятелност. Институтът е част от Селскостопанска Академия (ССА) към Министерство на земеделието и храните.

- **Катедра „Биология и аквакултура” към Аграрния факултет на Тракийски университет.** В секция Аквакултура към катедрата се работи в направления Разработването на интензивни технологии за отглеждане на хидробионти; Анализ на финансовия мениджмънт на рибовъдните ферми; Екологичната оценка на аквафермите; Пазарна информация и редуциране на ценовия риск при аквапроизводството; Икономически анализи на рибовъдните ферми; Екологична оценка на рибовъдните ферми и органична аквакултура.

- **Институт по биоразнообразие и екосистемни проучвания, БАН** осъществява значими научни изследвания в областта на теоретичните и приложните аспекти на екологията, биоразнообразието, опазването на околната среда и устойчивото ползване на биологичните ресурси. Приоритетни направления са: Структура и функциониране на биотичните съобщества, екосистемите и ландшафтите; Разнообразие на организмите и техните екологични взаимоотношения; Научни основи на опазване на живата природа – разкриване застрашаващите фактори и разработка на методи за тяхното отстраняване или ограничаване; Подходи и методи за устойчиво управление на биологичните ресурси; Екология и биология на икономически и социално значими видове, ограничаване на въздействието и регулиране числеността на видове - нашественици и други организми със значение за опазването на околната среда, селското стопанство, рибовъдството и други сфери на човешката дейност; Научни основи на оценката на екологичния риск, качеството на околната среда и въздействията върху нея и др.

5.2.1 Мерки за подпомагане на иновациите и връзките между научноизследователската и развойната дейност и промишлеността

Основни задачи пред центровете за обучение, но същевременно и към заетите в сектора аквакултури са:

- Повишаване квалификацията на по-широк кръг от хора, включени в аквакултурното производство, включително „учене през целия живот“;
- Синхронизиране на нуждите на производителите и подготовката на кадрите в университетите;
- Актуализиране на уменията на специалистите, работещи в сферата на аквакултурите (LONG LIFE LURNING).

С цел да се стимулират **иновациите и** в аквакултурите структурните мерки ще подпомагат проекти, насочени към:

- развиване на технически иновации или знания в областта на аквакултурите, които водят по-специално до понижаване на въздействието върху околната среда, насърчаване на по-устойчиво използване на ресурсите, подобряване на хуманното отношение към животните, улесняване на нови, устойчиви производствени методи;
- разработване или въвеждане на пазара на нови или значително подобрени продукти, нови видове аквакултури с добър пазарен потенциал, нови или подобрени процеси, нови или подобрени системи за управление и организация;
- проучване на техническата или икономическата осъществимост на иновациите, продуктите или процесите;

5.2.2 Други мерки:

В допълнение към условията за създаване на *устойчив растеж на сектор* Аквакултура ще се подпомагат следните дейности:

- Подпомагане на фермите за насърчаване на доброволно застраховане на продукцията от стопанствата срещу неблагоприятни метеорологични условия. Тази подкрепа ще подпомогне микро, малки и средните предприятия в сектора да получат предвидимост на производството си и ще подпомогне бюджетите на този тип стопанства, които често са от семеен тип;

- Насърчаването на човешкия капитал чрез ученето през целия живот, разпространението на научни и технически познания и иновативни практики и придобиването на нови професионални умения в областта на аквакултурите;

- Разработване и прилагане на мерки от финансов инженеринг;

- Предвид възрастовата структура на операторите във фермите е подходящо насърчаването на навлизане на млади инвеститори в сектора с цел запазване на аквакултурна памет и неговото припознаване като доходоносно начинание.

Тъй като пазара на продукти от аквакултура все още не е структуриран (липса на рибна борса) и прозрачен, следва да се приложи интегриран подход при прилагане на мерките, свързани с предлагането на пазара. Целесъобразно е да се подпомагат следните дейности, свързани и с повишаването на експортния потенциал на продуктите:

- Насърчаването на продукти на аквакултурите, получени по методи със слабо въздействие върху околната среда (eco-labeling) и биологична аквакултура;
- Допринасяне за прозрачността на производството и на пазарите и провеждане на пазарни проучвания;
- Допринасяне за проследимостта на аквакултурата и нейните продукти;
- Провеждане на регионални, национални или транснационални рекламни кампании за продукти на риболова и аквакултурите, както и на други информационни кампании за повишаване на обществената осведоменост в сектора на рибарството и аквакултурите.

Конкуренетоспособността на фермите ще се постигне чрез повишаване на производствения капацитет на аквакултурните ферми в сектора, с цел създаване на индустрия, която ще може да осъществява икономии от мащаба на производството и намаляване на себестойността на произвежданата продукция. Повишаването на производствения капацитет ще се извърши като наред с традиционни форми на отглеждане на риби и други хидробионти се въвеждат и интензивни и супер интензивни иновативни технологии. Важен резултат от развиването на аквакултурната индустрия ще бъде създаването на налична суровинна база за преработвателната промишленост и търговците по веригата производител-потребител.

6 Насърчаване на равни условия за операторите чрез използване на техните конкурентни предимства

Конкуренетоспособността и общественото приемане на сектора на аквакултурите и на неговите продукти е в пряка зависимост от нивото на устойчивост на качеството на произведените продукти от аквакултури и подходящото им представяне пред обществеността. Това е причина да се налагат все по високи стандарти за защитата на потребителите, както и в областта на опазване на околната среда и здравето на животните. И това е едно от основните конкурентни предимства на сектора на аквакултурите и това предимство трябва да се използва максимално и по-ефективно, за да могат продуктите от сектора да бъдат конкурентни на вътрешния и международните пазари.

Обществото изисква от производителите и вносителите гаранции за високо ниво на хранителна безопасност, както и спазването на високи екологични и социални стандарти за устойчивост. За това спомагат новите разпоредби за етикетирането (Регламент (ЕО) № 1234/2007 на Съвета от 22 октомври 2007 година за установяване на обща организация на селскостопанските пазари и относно специфични разпоредби за някои земеделски продукти („Общ регламент за ООП“)), разнообразните схеми за сертифициране.

Опитът в селскостопанския сектор потвърждава, че е налице нарастващо търсене и растеж на продажбите на дребно на биологични храни. Според ФАО производството на биологични продукти от аквакултури в Европа се е увеличавало с близо 30 % годишно в периода между 1998 и 2007 г.

За последните 10 години глобалният пазар на биопродуктите се оценява на 60 милиарда долара. България обаче е далеч от тези цифри. Въпреки благоприятните условия на страната ни и традициите в земеделието, повечето биохрани в търговската мрежа са

внесени от чужбина. Някои търговци на дребно играят важна роля за предоставянето на пазара на сертифицирани рибни продукти, което представлява част от техните общи ангажименти за корпоративна социална отговорност. Обаче включването на големи търговци на дребно е един от решаващите фактори, довели до бързия ръст на сектора за биологични храни през последното десетилетие.

В повечето случаи голям процент от търсенето не може да бъде задоволено, защото произвежданата продукция е много малка, разпокъсана и не може да се оформи една единица.

У нас консумацията на биопродукти възлиза на едва 0,1 евро на човек на година. За сравнение, консумацията в Австрия е 89 евро.

Ако бъде създадена стратегия за развитие на биопроизводството, можем бързо да достигнем средно европейско ниво през 2020 година. В тази стратегия следва да се включат интегрирани мерки, хоризонтални за многото секторни стратегии, в проект или в изпълнение към момента на създаването на този документ.

За осигуряване на висококачествени и най-вече пресни местни продукти може да помогне и изграждането на къси снабдителни вериги за храните, а това ще даде и допълнителна стойност за близост.

От друга страна следва да се отбележи, че все още не е достатъчна рекламата и популяризацията на българските продукти от сектора, както в страната, така и на международния пазар.

Основните дейности свързани с подобряване на имиджа на продуктите на сектор аквакултура за периода 2014-2020 г. са следните:

- Ежегодно участие на българския бизнес в SEA FOOD EXPO в Белгия, като се изгради национален български щанд за операторите от сектора;
- Национална кампания и медиация, насочена към преодоляване на конфликта между риболовната общност и производителите на морска аквакултура;
- Изготвяне на добри практики в аквакултурата съвместно с операторите в бранша;
- Развиване на биологичното сертифициране на продуктите от аквакултура и участие в акваекологичните мерки.

Съществено значение за изпълнението на тази цел е равния достъп до информация на операторите. Публичността при определяне и предоставяне на зоните за аквакултура остава водеща за операторите. Подобна карта ще бъде изработена в сътрудничество със всички заинтересовани страни, и ще бъде налична онлайн на страницата на агенцията. Координирано пространствено планиране при определянето на тези зони, съчетано с мерки за контрол, които да осигуряват равни условия за операторите, ще допринесе и за повишаване на конкурентоспособността на отрасъла. Мерките следва да подкрепят и развитието на организации на производителите и междубраншови организации, включително на международно ниво. Това би улеснило колективното управление и/или инициативите за саморегулиране между производители, преработватели и търговци на дребно в сътрудничество със сдруженията на потребителите и неправителствените организации. Ще се подкрепят, прилагат и контролират изискванията и разпоредбите за етикетирание.

Други мерки:

- Да се подкрепят развитието на организации на производителите и междубраншови организации. Това би улеснило колективното управление и/или инициативите за саморегулиране между производители, преработватели и търговци на дребно в сътрудничество със сдруженията на потребителите и неправителствените организации, когато това е уместно.

- Да се подобри прозрачността на пазарите и да се разпространява пазарната информация за тенденциите на местно, европейско и международно равнище.

- Да търсят възможности за подпомагане структурирането на производството и предлагането на пазара на продукти от аквакултури, включително сертифицирането и етикетиранието.

- Да се улеснят инициативите за саморегулиране и да се подпомогне тяхното съобщаване на потребителя.

7 Управление и партньорство

Съществуват два основни механизма за прилагане принципа на партньорство:

1. Пряко участие в процеса на разработване и взимане на решения;
2. Непряко въвеждане на голям брой социални и икономически партньори чрез разяснителна кампания.

В този смисъл и възможностите, които произтичат от това изискване, създават цялостен формален и неформален **инструментарий**, с който разполагат нестопанските организации в качеството им на партньори в процеса на подготовка, изпълнение и прилагане на стратегически документи и планове.

Фокус групи/ Тематични работни групи

Фокус групата представлява малко на брой хора, водени от обучен модератор (водител) в еднократна дискусия, съсредоточена върху конкретна тема. Въпросите могат да се изследват доста задълбочено. Българските общини имат положителен опит с фокус групите, насочени към определяне на предпочитанията и гледните точки на гражданите относно обществените политики. Вид фокус група са гражданските групи или групите от относително голяма (500 – 2500) представителна извадка на засегнатото население. Гражданските групи се използват за оценка на реакцията спрямо конкретни предложения, за оценка на предоставянето на местна или специфична за даден сектор услуга и за разработване на виждания за бъдещите приоритети, потребности и цели.

Консултативната обществена ангажираност чрез фокус групи предоставя на формулиращите политиките и на вземащите решенията много по-богат обем от данни относно обществените отношения и ценности и предлага възможности за по-пълно изследване защо хората се чувстват по определен начин, като осигурява също така време за разработване на идеи, варианти и приоритети заедно с обществеността. За държавните служители натрупаният опит осигурява възможности за споделяне и развитие на техните виждания помежду им и пряко с експертите и вземащите решенията¹. Фокус групите са полезен начин да се разбере какво мислят за предложенията конкретни групи от хора.

Предимства:

- Дава възможност добре да се определи целта и да се проведе структурирана дискусия;
- Целевото набиране на участници може да допринесе за включването на групи, които в противен случаи биха били изключени;
- Може да се възложи сравнително евтино на външна организация;

- Може да допринесе за засилване на чувството на съпричастност по отношение на въпросите чрез участие;
- Възможна е анонимност, ако се използват външни модератори;
- Може да се комбинира с други методи, например групи за допитвания до бизнеса, за да се задълбочи разбирането на въпроса;
- Може да се използва за оценка на комплексни регулации, които трудно се измерват чрез група за допитвания или фокус група.

Недостатъци:

- Необходимо е внимателно да се подберат членовете на групата, за да се гарантира представителност;
- Необучените модератори може да не уловят точно ответната реакция;
- Неясните или объркани цели могат да доведат до ниско качество на резултатите;
- Риск от тенденциозни заключения или противоречиви послания, ако се допусне групата да се отклони или да се повлияе от отделни членове;
- Оценката и писането на докладите отнема време;
- Възможно е да бъдат събрани гледни точки или оплаквания без да бъдат дадени реални препоръки за това какво би могло да се направи, за да се реши проблемът.

С Решение № 328 на Министерския съвет от 25 април 2012 г. за одобряване на списък с тематичните цели, които да бъдат включени в Споразумението за партньорство на Република България за програмния период 2014-2020 г., списък с програми и водещо ведомство за разработването на всяка програма, ИАРА бе определена за водеща институция за подготовка на Програма за морско дело и рибарство (2014).

В изпълнение на чл. 5 от Постановление № 5 на Министерския съвет от 18 януари 2012 г. за разработването на стратегическите и програмните документи на Република България за управление на средствата от фондовете по Общата стратегическа рамка на Европейския съюз за програмния период 2014-2020 г., със Заповед № РД-1054/02.10.2012 г. бе сформирана тематична работна група (ТРГ) за разработване на Програма за морско дело и рибарство (2014-2020).

В групата са представени следните организации:

- Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури – Председател
- Министерски съвет
- Изпълнителна агенция Одит на средствата от ЕС
- Министерство на финансите
- Министерство на земеделието и храните
- Българска агенция по безопасност на храните
- ДФ Земеделие
- Министерство на околната среда и водите
- Национална служба за защита на природата
- Министерство на икономиката, енергетиката и туризма
- Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията
- Министерство на регионалното развитие и благоустройството
- Представители на Регионалните съвети за развитие на плановите региони
- Представители на създадените местни инициативни рибарски групи
- Българската търговско-промишлена палата
- Асоциация на индустриалния капитал в България

- Конфедерация на работодателите и индустриалците в България (КРИБ)
- Конфедерация на труда "Подкрепа"
- Национален статистически институт
- Институт по рибни ресурси-Варна
- Българска стопанска камара
- Коалиция за устойчиво развитие
- Сдружение "Европа и ние"
- Българско дружество за защита на птиците
- Сдружение "Екофорум за устойчиво развитие"
- Сдружение "Черноморски институт"
- Асоциация на производителите на рибни продукти БГ ФИШ
- НаРИБА - БГ
- Национална асоциация на рибопроизводителите (НАР)
- Сдружение "Черноморски изгрев"
- Националният диагностичен научноизследователски ветеринарномедицински институт
 - Институт по рибарство и аквакултура – Пловдив
 - Създадените и функциониращи до момента Местни инициативни рибарски групи (МИРГ)

ИАРА ще продължи обсъжданията в рамките на тематичната работна група на проекти на раздели от Програмата за морско дело и рибарство (2014-2020) и други програмни и стратегически документи, касаещи развитието на сектор Рибарство и Аквакултури и ще разглежда специфични теми и казуси в рамките на създадените под-групи.

7.1 Връзка с приоритетите на ОП за ЕФМДР и разпределение на финансовите средства

С получаването на пълноправно членство в Европейския Съюз през 2007 г. българският сектор „Рибарство” навлезе в условията на единен пазар с държави членки, които прилагат Общата рибарска политика. Аквакултурата присъства като мярка насочена към преодоляване на недостига на риба в световен мащаб и компенсиране на изчерпваните се запаси и намалено риболовно усилие.

За сектора на аквакултурата, структурната подкрепа на ЕС се изразява в съфинансиране на капиталовите разходи за изграждане и реконструкция на фермите, както и чрез финансиране на социални и екологични мерки с цел постигане на устойчивост в аквакултурните ферми.

За българските производители, навлизането в този дългосрочно субсидиран сектор бе съпроводено с множество усилия за адаптиране на производствените съоръжения към увеличаване на производствения капацитет и понижаване на производствената себестойност на продукцията. Частично прехода на българските производители към единен пазар бе омекотен с прилагането на предприсъединителната програма САПАРД (2000-2006), както и действащия към момента Европейски фонд за рибарство 2007-2013.

Финансирането за сектор “Рибарство” през предприсъединителния период (2000-2006) чрез програма САПАРД на Европейския съюз е в размер на 12 милиона евро. Тези

средства са били определени за рибарския сектор с цел изпълнение на европейските изисквания в областта на санитарните и хигиенни условия и безопасността на труда и храните. 14 преработвателни предприятия и 26 аквакултурни ферми са сключили договори за целия програмен период. Предвид оскъдните ресурси на програмата, ефекта от нейното прилагане за сектора е по-силно усетен в предприятията свързани с преработката на риба, докато за аквакултурата, броя на предприятията получили подпомагане е под 10%.

Прилагането на оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство” 2007-2013 е първата програма насочена към мащабно подпомагане на развитието на аквакултурата. Със своя бюджет от 33 милиона евро, мярка 2.1 осигурява ускорено навлизане на инвестиции в сектора, и то във време на световна икономическа и финансова криза. Към дата 01.05.2013 г. Управляващия орган на програмата е сключил 60⁴ броя действащи договори за безвъзмездна финансова помощ в размер на 58 000 000 лева. Общата стойност на проектите е в размер на 96 000 000 лева. Към момента извършените ефективни плащания към бенефициентите са 28% от предвидените.

С уговорката, че в гореизложената информация не са включени данните от последния прозорец за прием на проекти (17 април – 17 май 2013г), следната информация може да бъде обобщена от прилагането на мярка 2.1 до момента:

- Обхвата на финансиране на проектите е разнороден. Финансирани са проекти както за морска, така и за сладководна аквакултура, реализирани чрез различни технологии – екстензивни, садкови, колекторни и рециркулационни системи.
- Подпомагани са както традиционни за култивиране в България видове риба (шаран, бял амур, толстолоб, европейски сом, дъгова пъстърва), така и видове като, есетрови, , бяла риба, и др.
- Широкият обхват на подкрепа позволява подпомагане на действащи и новосъздадени фирми, които да произвеждат критична маса продукция с цел задоволяване потребителското търсене, преработката и експорта на риба и други водни организми.
- Предвид нарастващия интерес към мярката, може да се смята че все още е необходимо подобряване на икономическото, социалното и екологичното ниво на дружествата, чрез извършване на допълнителни инвестиции от страна на собствениците на ферми.
- Внедряването на иновативни и перспективни технологии в страната изисква технологично време за период на подготовка от около една година и две години срок на изпълнение на проектите.

Отношение към сектора имат и мерки 2.2 „Аква-екологични мерки” (2 броя договори), на обща стойност около 86 000 лв., и мярка 3.5 „Пилотни проекти” 1 бр. сключен договор.

Всички дейности по подадените от различни общини проекти (9 броя на обща стойност 4,551 млн. лева) по мярка 3.4 „Промоционални кампании” са насочени към повишаване на вътрешното потребление на риба в страната.

За целите на усвояването на предоставяното финансиране от ЕС за сектор рибарство и

⁴ Информацията за договорите, стойността им и извършените плащания е по данни на ИАРА

аквакултури ще бъде разработена Програмата за морско дело и рибарство, която ще получава финансиране от ЕФМДР, която ще включва и мерки, насочени към развитието на подсектор „аквакултура”, възможно финансиране за такива мерки може да бъде предвидено и в програмата за развитието на селските райони, финансирана от ЕЗФРСР.

В светлината на Общата стратегическа рамка новите елементи на предложението на Комисията за Европейски фонд за морско дело и рибарство (ЕФМДР) могат да се обобщят по следния начин:

- Повечето сегашни финансови инструменти по Европейския фонд за рибарство (ЕФР) и Интегрираната морска политика (ИМП) **са обединени в един фонд – ЕФМДР**, с изключение на Споразуменията за устойчиво рибарство (СУР) и задължителното участие на Регионалните организации за управление на рибарството (РОУР);
- **По-ясна политическа рамка** за ЕФМДР на основата на определянето на пет приоритета на Съюза, подробно разбити на набор от конкретни цели и мерки;
- **Засилена ориентация към постигане на резултати** за ЕФМДР;
- **Създаване на три всеобхватни цели**, приоритетни в политическия дневен ред на Съюза (свързани с иновациите, опазването на околната среда, намаляване на въздействието и приспособяване към измененията на климата), които трябва да се преследват хоризонтално в програмите по ЕФМДР;
- **По-голяма гъвкавост** по отношение на мерките по ЕФМДР в рамките на оперативните програми. Тези мерки вече не са твърдо свързани с конкретни „приоритетни оси“, а може да се програмират по отношение на няколко приоритета на Съюза по гъвкав начин, съобразно очаквания от тях принос, за тези приоритети на Съюза.
- **ЕФМДР** ще бъде основен инструмент, който ще съдейства за изпълнението на **ИМП и Общата политика в областта на рибарството (ОПОР)**.

През новия програмен период приоритетите на Съюза в сектор рибарство и аквакултура са: насърчаването на устойчиви, отличаващи се с ефективно използване на ресурсите рибарство и аквакултури, включително свързаното с тях преработване; стимулирането на иновативни, конкурентоспособни и основани на знания рибарство и аквакултури, включително свързаното с тях преработване; стимулирането на прилагането на Общата политика в областта на рибарството; повишаване на заетостта и териториалното сближаване; укрепване на прилагането на Интегрираната морска политика.

За дейности, свързани с развитието на сектор аквакултури в България, които са присъщи и необходими за изпълнение, но не биха могли да бъдат финансирани от фонда на ЕС, ще се търси подкрепата на държавния бюджет и (по преценка) заемни средства от Международни финансови източници.

8 Добри практики

8.1 Подпомагане на ферми за морски аквакултури

Модернизация и разширение на ферма за морски аквакултури - черноморски миди

Производството на черноморски миди е перспективно благодарение на няколко предимства: ниски оперативни разходи за производство, устойчиво търсене и безопасни екологични ползи от тази дейност.

Пример за добра практика в тази насока е Модернизацията и разширението на ферма за морски аквакултури - черноморски миди, реализирана с финансовата подкрепа на ЕС. Реализацията е на няколко етапа, като в края на проекта ще се постигне разширяване на производствения капацитет на фермата и достигне количество произведена продукция за пазара над 3 500 тона годишно. Ще бъдат изградени и цехове за първоначална преработка на риба и аквапродукти.

Технологията за производство на черноморска мида е създадена и експериментирана с помощта на научни организации и фирми. Изборът на оборудване подходящо за условията на Черно море е направен вследствие на предварително направените изследвания и проучвания на района. Използваното технологично оборудване е в пълен синхрон с европейските изисквания, стандарти и директиви за качество и чистота на произвежданата продукция.

Разработената инсталация, биотехника и пълна биотехнология за култивиране на черни миди (*Mutilus Galloprovincialis* Lam) в българското черноморско крайбрежие е проектирана специално за района на реализация, където са проведени и част от предварителните изпитания. Експерименталните дълги линии издържат на 9 бала вълнение и скорост на ветровете 130 км/ч, като при тези условия реколтата от миди се запазва. Това осигурява по-голяма сигурност за запазване на продукцията. Буйовете за тази експериментална линия са специално проектирани.

8.2 Подпомагане производството на аквакултури чрез интензивно отглеждане на рециркуляционен принцип

В село Славеево, община Добричка се построи и приведе в експлоатация ферма за интензивно отглеждане на аквакултури на рециркуляционен принцип. Над 85% от водата, която се използва за фермата се пречиства и използва отново. Тя идва от водоизточника, минава през топлообменници, загрява се до 20 – 22 градуса, насища се с кислород, минава през ултравиолетова обработка, като по този начин окончателно се спират всички микроби и вируси, след което водата влиза в басейните. Фермата е проектирана да произвежда до 100 т. бяла риба годишно. В самата сграда с площ 1 658 кв.м. са разположени 29 басейна. От тях 5 са за подрастващи рибки и 24 са за уговяване. Тези за уговяване са с диаметър 5 м. и височина 1.4 м. При прилагането на интензивно отглеждане на аквакултури могат да се прилагат всички съвременни методи за повишаване на добивите, постоянен приток на вода и оптимално използване на естествените хранителни ресурси.

Използваната технология за рециркуляционно приложение на водата във фермата се базира на напълно затворена производствена среда. При рециркуляционен принцип на работа се осъществява икономия на големи количества вода за сметка на многократното ѝ използване. Осъществява се пълен контрол на термичния и хидрохимичен режим, както и върху здравословното състояние на хидробиионите. Производственият цикъл е целогодишен. Не на последно място е контролът върху отпадъчните продукти и опазване на околната среда. Цялата вътрешна микросреда е изолирана и при пълен контрол на микроклиматичните параметри.

Екологичните характеристики на фермата най-общо могат да се представят така:

- въздушните емисии, които излизат навън от микроклимата на производствената среда минават през биофилтър;
- температурата на излизащия въздух се редуцира до тази на околната среда с помощта на въздушен топлообменник;

- движението на целия обем „промишлена” замърсена вода минава през комплексна група филтри – биофилтър, UV филтър и др.;
- получената вода е напълно чиста, което позволява повторното ѝ използване-това е смисъла на рециркулационния принцип на работа;
- 93-95% от „промишлената” замърсена вода, която съдържа цялостна част от твърдите отпадъци се вкарва в биореактор, в който се извършва пълна денитрификация и дефосфатизация на отпадъка.

В края на технологичния процес се получава висококачествен органичен течен компост, напълно подходящ за биологично земеделие, включително за хидропонно производство на зеленчуци.

Фермата за интензивно отглеждане на аквакултури на рециркулационен принцип е високотехнологично решение с минимализиране на участие на жив човешки труд. Става дума за технологично решение близко до така наречената безлюдна технология. Във фермата работят трима работника при трисменен режим.

Предимствата на рибовъдното стопанство със затворена система са:

- Целогодишно осигуряване на висококачествена продукция;
- Без зависимост от климата и околната среда;
- Осигуряване на постоянен контрол на хранителния режим на рибата.

8.3 Модернизацията на рибовъдна ферма за отглеждане на дъгова пъстърва

Това е най-големият до момента проект, който ще бъде финансиран със средства от Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство”. Садковата инсталация е разположена в акваторията на язовир “Доспат“ в местността “Къркъма”, на площ 33 дка и е разпределена в 2 блока.

За модернизацията на съществуваща садкова база за пъстърва са закупени нови пластмасови садки, с които ще бъдат подмени съществуващите и излизаци от употреба стари метални садки. По този начин ще се увеличи общия обем, в който ще се разполага отглежданата риба. Целта е с намаляване гъстотата на посадката на рибите да се подобрят параметрите на ефективността на производствения процес чрез редуциране на хранителния коефициент и скъсяване на хранителния цикъл. С обновяването ще се постигнат близки до естествените условия за живот на рибите и ще се намали въздействието върху околната среда.

Осигурени са сортировъчни решетки, сервизен катамаран, плаваща платформа за хранене и сортиране, лодка, система за течен лед, пералня за мрежи за даки, система за радарно и видео наблюдение, с които като цяло ще бъде подобрена добрата производствена практика на рибовъдната ферма.

Производствената програма за отглеждане на пъстърва не е променяна и ще остане каквато е и към настоящия момент - 900 тона годишно.

9 Приложения:

1. Анализ на сектор Аквакултури;
2. Подробен SWAT анализ на сектор Аквакултури;
3. Проект на Икономически, социални и екологични индикатори за Плана.